

19 MAYIS JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

19 MAYIS SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ISSN: 2717-736X

CİLT: 5 SAYI: 3

19 MAYIS SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ISSN: 2717-736X

CİLT 5

SAYI 3

Kasım 2024

İndeks:

Scientific Indexing Services

ASOS İndeks

Google Scholar

Akademik Dokümanlar Dizini (Index of Academic Documents [IAD])

İletişim:

dergipark.org.tr/19maysbd

19maysbd@gmail.com

Editör:
Doç. Dr. Furkan ÇELEBİ (Yozgat Bozok Üniversitesi)

Editör:
Banu DÜZGÜN (İzmir)

Editör Yardımcısı:
Öğr. Gör. Dr. İsmail Aykut KARAMANLI (Yozgat Bozok Üniversitesi)

Editör Yardımcısı:
Arş. Gör. Zeliha ULUTAŞ (KTO Karatay Üniversitesi)

Yazım ve Dil Editörü:
Öğr. Gör. Salih GENÇER (Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Alan Editörleri:
Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM (Samsun Üniversitesi)
Coğrafya, Turizm, Kültürel Miras

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL (Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi)
Sosyal Bilgiler Eğitimi, Özel Eğitim, Çocuk Gelişimi

Doç. Dr. Hasan Önder SARIDOĞAN (Akdeniz Üniversitesi)
İktisat, Ekonometri, Finans

Dr. Nurdan DOĞRU ÇABUKER (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Eğitim Bilimleri, Psikoloji, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Dr. Öğr. Üyesi Onur ÇAPKULAÇ (Amasya Üniversitesi)
Örgüt Kuramı, Yönetim ve Strateji

Yabancı Dil Editörü
Ercüment KAYA (Seul/Güney Kore)

Sayı Hakemleri

Prof. Dr. Ayhan DEVER

Prof. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Doç. Dr. Doğa BAŞER

Doç. Dr. Fatih ÇEMREK

Doç. Dr. Orhan ŞANLI

Dr. Öğr. Üyesi Gamze KAÇAR TUNÇ

Dr. Öğr. Üyesi Sabiha OLTULULAR

Dr. Tülin Sepetçi

İçindekiler

Araştırma Makaleleri

1. Kadınların Lisansüstü Eğitimlerini Bırakma Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, A Qualitative Study on the Reasons Women Discontinue Their Postgraduate Education, Burak KAHRAMAN, Cansu AĞGÜL, Tuana KARA, 183-193
 2. Uluslararası Üniversite Öğrencilerinin Spora Katılımları ve Sosyalleşme Süreçleri Arasındaki İlişki: Nitel Bir Araştırma, The Relationship Between Sports Participation and Socialisation Processes of International University Students: A Qualitative Research, Rahşan İNAL, Şeyma KOLBÜKEN, 194-205
 3. Joint Correspondence Analysis: A Case Study on Life Satisfaction in Türkiye, Bileşik Uygunluk Analizi: Türkiye'deki Yaşam Memnuniyeti Üzerine Bir Uygulama, Elif ÇOKER, 206-214
-

Kadınların Lisansüstü Eğitimlerini Bırakma Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma A Qualitative Study on the Reasons Women Discontinue Their Postgraduate Education

Burak KAHRAMAN* Cansu AĞGÜL** Tuana KARA***

*Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, burakkahraman@erciyes.edu.tr, ORCID:0000-0003-3995-1172

**cansuuuaggul@gmail.com, ORCID: 0009-0006-2609-7076

***tuanaakaraa8@gmail.com, ORCID: 0009-0005-8161-4542

Öz

Kadın öğrenciler akademik hayatlarında ve toplumda karşılaştıkları, kadına atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin her daim etkisi altında kalmaktadır. Akademide ilerlemek isteyen kadın öğrenciler önce yüksek lisans ardından doktora programlarına ilgi göstermektedir. Kadın öğrenciler başlangıçta yüksek lisans eğitimine katılım gösterebilirler de ilerleyen zamanlarda yaşadıkları birtakım sorunlar nedeniyle akademik hayatlarını yarıda bırakmaktadırlar. Bu araştırmada, kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktora sırasında karşılaştıkları sorunları ve akademik programları bırakma sebeplerini anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda, alanda yapılan nicel çalışmaların yetersizliği ve mevcut nitel çalışmaların kapsam açısından yeterli derinlikte olmayışı da araştırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın yöntemi olarak kartopu örnekleme yöntemi tercih edilerek, eğitimini yarıda bırakan 20 kadın yüksek lisans ve doktora öğrencisine ulaşılmış hedeflenmiş; ancak 13 öğrenciyle görüşme yapılabilmektedir. Araştırmanın amacı, kadın öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin akademik hayatlarına etkisini görünür hale getirmektir. Kadın öğrencilerin başlangıçta yüksek lisans eğitimine katılım gösterdiği, ancak ilerleyen dönemlerde karşılaştıkları akademik zorluklar, evlilik süreci ve çocuk bakımı gibi çeşitli nedenlerle akademik hayatlarını yarıda bırakma kararı aldıkları ortaya konulmuştur. Özellikle, çeşitli iş fırsatları, maddi zorluklar, danışmanlık eksiklikleri ve tez sürecinin zorlukları gibi faktörler de eğitim süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Kadınların kendileri için oluşturulmuş toplumsal cinsiyet rollerine hapsolmesi ve bu nedenle akademiden uzaklaşması arasında belirgin bir bağlantı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller, Nitel Araştırma

Abstract

Female students are always under the influence of the gender roles attributed to women that they encounter in their academic lives and in society. Female students who want to advance in academia are interested in master's and then doctoral programs. Although female students initially participate in master's education, they later leave their academic lives unfinished due to certain problems they experience. In this study, the qualitative research method was used to understand the problems that female students encounter during their master's and doctoral programs and the reasons for leaving academic programs. In this context, the inadequacy of quantitative studies in the field and the insufficient depth of scope of existing qualitative studies also reveal the necessity of the study. The snowball sampling method was preferred as the research method, and it was aimed to reach 20 female master's and doctoral students who dropped out of their education; however, 13 students could only be interviewed. The aim of the research is to make the effects of gender roles on the academic lives of female students visible. It was revealed that female students initially participated in master's education, but later on they decided to leave their academic lives unfinished due to various reasons such as academic difficulties they encountered, marriage process and childcare. In particular, factors such as various job opportunities, financial difficulties, lack of consultancy and the difficulties of the thesis process have also negatively affected the educational processes. A clear connection has been observed between women being trapped in the gender roles created for them and therefore moving away from academia.

Keywords: Gender, Gender Roles, Qualitative research

JEL Kodu: Z

Giriş

Gülseven'e göre toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlardan ve erkeklerden toplumun beklediği davranış kalıplarını ifade eder (Gülseven, 2017, ss.184). Kadın ve erkeklere öğretilen bu davranışlar rol kavramını ortaya çıkarır. Toplum tarafından üretilen bu roller kadına ve erkeğe atfedilir, kişi için bir sorumluluk oluşturur. Rose'a göre, erkek olmanın ve kadın olmanın ne anlama geldiği, erillik ve dişilik tanımları ya da anlayışları, erkek ve kadın kimliklerinin temel nitelikleri, bunların hepsi kültürün ürünleridir (Rose, 2018, ss.17). Türkiye'ye göre, bu roller kadın için çocuk bakımı, ev içi işleri olurken; erkekler için evin geçimini sağlamak ve evin reisi olarak aileyi yönetmektir bu da toplumsal rollerin bir sonucudur. Kadına ve erkeğe atfedilen roller, ataerkil toplumsal yapı tarafından şekillendirilip, bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de ortaya çıkarır. Bardakçı ve Oğlak'a göre, toplumun temel ve en güçlü sosyal birimi olarak kabul edilen aile, toplumsal cinsiyet rollerinin, cinsiyet kimliklerinin ve eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir alanı temsil eder. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli nedeni, ataerkil bakış açısı ve aile yapısıdır. Bu egemen yapı sonucunda erkek, belirleyici güç olarak, tüm fırsat ve olanaklardan öncelikli olarak yararlanırken, kadın bu fırsat ve olanaklardan ancak erkeğin izin verdiği ölçüde faydalanabilmektedir (Bardakçı ve Oğlak, 2022, ss.73).

Günümüzde kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yalnızca ev içerisinde değil iş hayatında da maruz kalmaktadır. Çoğu gelişmiş ülkenin yasal düzenlemeleri ve uluslararası belgeler, cinsiyet ayrımı yapmaksızın tüm çalışanlara eşit fırsatlar sunulması gerektiğini vurgulasa da kadınlar iş hayatında net olmayan, açıkça ifade edilmeyen ve görünmez engellere maruz kalmaktadır. Kadın çalışmaları literatüründe, kadınların bu tür resmi olmayan ve somut bir şekilde belirlenemeyen engellerle karşılaşmasına "Cam Tavan Sendromu" denilmektedir (Utma, 2019, ss.49). Cam tavan, toplumda kadınların mevcut hiyerarşik düzende belli bir seviyeye gelmelerini zorlaştıran görünmez bir engeldir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkardığı cam tavan sendromuna maruz kalan kadın öğrenciler için akademide yer almak daha da zorlaşmaktadır. Bu durum, kadın öğrencilerin motivasyonunu düşürmekle kalmayıp, aynı zamanda yarım kalmışlık hissine yol açmaktadır.

Akademik kariyerin önemli basamaklarından olan yüksek lisans ve doktora eğitimi, bu engellerin aşılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Sadece bir ünvan kazanmanın ötesinde, bu eğitimler, kadınların mesleki ve sosyal alanda ihtiyaç duydukları yetenekleri geliştirerek hem bireyleri hem de toplumu ileriye taşıyan önemli aşamalarıdır. Ancak, cam tavan sendromunun yarattığı zorluklar, kadınların bu aşamalara ulaşmasını ve bu süreçten tam anlamıyla faydalanmasını güçleştirmektedir. Bu zorluklara rağmen, birçok kadın öğrenci yüksek lisans ve doktora programlarına devam etmeyi başarmaktadır. Ülkemizde ise 2023 yılı YÖK verilerine baktığımızda, toplam 207.304 kadın öğrencinin yüksek lisans, 56.103 kadın öğrencinin ise doktora yaptığı görülmektedir; ancak, yüksek lisans ve doktora eğitimine devam etmeyen kadın öğrenci sayısı bilinmemektedir (YÖK, 2023). Günümüzde yüksek lisans ve doktora devam eden kadın öğrenci sayısı, erkek öğrenci sayısına göre daha azdır. Kadın öğrenciler, akademik dünyada kariyer yaparken, toplumsal roller ve sorumluluklarını dengede tutmak zorunda kalırlar. Akademisyenlik mesleği, esnek olmayan ve yoğun çalışma saatleri gerektiren yapısıyla, kadınların ev hayatını zorlaştırabilir, bu da onların akademik ilerlemelerini olumsuz etkileyebilir. Bu zorlukların yanı sıra, toplumsal cinsiyet rolleri kadınları ikincil konuma iter ve toplumun kadınlardan beklediği davranışları yerine getirme zorunluluğu, onların profesyonel hedeflerine ulaşmasını engelleyebilir. Bu durum kadın öğrencilerin motivasyonunu düşürmek ile yarım kalmışlık hissine yol açmaktadır. Özellikle bilim ve akademi alanında kadınların hem eğitim hem de kariyerlerinin önemli aşamalarında neden ayrıldıklarını veya ilerleyemediklerini açıklayan sızdıran boru kavramı bu araştırma kapsamında önem taşımaktadır. Sızdıran boru modeli, kadınların bilim insanı olma sürecindeki eğitim ve çalışma yaşamlarında nerede ayrıldığını, nerede azalmaya başladığını açıklamaya çalışır ve bu durumu sızdıran bir boruya benzetirler (Kıroğlu Bayat ve Baykal Parıldar, 2021, ss.755). Bu bağlamda, kadınlar hem akademik kariyerlerinde hem de toplumsal beklentiler arasında denge kurmak zorunda kalırlar.

Bu araştırma yüksek lisans ve doktora yapan kadın öğrencilerin toplumda uğradıkları mevcut cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra akademide karşı karşıya kaldıkları sıkıntıların neler olduğunu ve beraberinde nasıl toplumsal bir sorun haline geldiğini anlayıp çözüm önerileri geliştirmektedir. Bu durum ne kadar bireysel bir sıkıntı olarak görülse de aslında toplumsal bir sorundur. Mills'e göre, sıkıntılar, bireyin kişiliği çerçevesinde ortaya çıkar ve başkalarıyla dolaysız ilişkileri kapsamında yer alır. Sorunlar ise bireyin bu sınırlı çevresini iç yaşamını menziline aşan meselelerle ilişkilidir (Mills, 2022, ss.19). Bundan dolayı, kadın öğrencilerin yüksek lisans ya da doktorayı yarım bırakma nedenleri "sıkıntı" olmaktan çıkıp toplumsal bir "sorun" haline gelmiştir.

Yöntem

Konu

Kadın öğrenciler akademik hayat içerisinde veya ev içerisinde birtakım sorunlar yaşamaktadır ve bu sorunlar zamanla kadınları bir seçim yapmaya yöneltmektedir. Araştırma kapsamında, hangi durumların kadın öğrencileri yüksek lisans ve doktorayı yarım bırakmaya yönelttiği üzerinde durulacaktır. Araştırmanın konusu kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktorayı yarım bırakma nedenleridir.

Amaç

Kadın öğrenciler yüksek lisans ve doktora yaparken çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu araştırmanın amacı ise kadın öğrencilerin akademiyi yarım bırakma sebeplerini anlamak ve kadın öğrencilerin sorunlarını daha görünür hale getirmektir. Bu çalışmada ise kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktora sırasında karşılaştıkları sorunların çoğunlukla neler olduğu ve bu doğrultuda da yüksek lisans ve doktorayı bırakma nedenleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Kadınların yüksek lisans ve doktora bırakma nedenleri üzerine yapılan çalışmaların geneli nicel araştırma metodu kullanılarak yapılmıştır. Bu alanda gerçekleştirilen nicel çalışmaların yetersizliği, nitel araştırmaların eksikliği ve mevcut nitel çalışmaların kapsam bakımından sınırlı olması, kadın öğrencilerin akademik yaşamda karşılaştıkları sorunların derinlemesine anlaşılmasını engellemektedir. 2022 yılında Boğaziçi Üniversitesi tarafından yapılan “*Kadın Öğrencilerin Doktora Terk Etme Nedenleri: Hayal Kırıklığı ve Bakım Yükü*” çalışmasına baktığımızda, çalışmanın nitel bir araştırmaya dayanarak istatistiksel veriler ile araştırma konusunu öne sürdüğünü görmekteyiz. İstatistiksel veriler eğilimleri gösterse de bu eğilimlerin nedenlerini, bireylerin hayatlarında nasıl yankı bulduğunu ve deneyimlerin sosyal bağlamını açıklamakta eksik kalabilmektedir. Araştırmamızın konusu kadın öğrencilerin bu kararı alma sürecinde yaşadıkları deneyimleri, düşünceleri ve duyguları anlamaya derinden bağlıdır.

2012 yılında Tuncer Bülbül’ün ‘*Yüksek Öğretimde Okul Terki: Nedenler ve Çözümler*’ adlı çalışması, nitel bir araştırmaya dayanarak yükseköğretimde okul terkinin nedenlerini ve önleme yollarını incelemektedir. Bu çalışma, geri dönen öğrenciler ve öğretim üyelerinin görüşlerine de yer vermektedir. Ancak Türkiye’de kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktora eğitimini bırakma nedenlerine dair kapsamlı veri bulunmamaktadır ve bu durumu kadın öğrencilerin bakış açısından ele alan çalışmalar da oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, bahsi geçen çalışmanın eksikliklerini gidermek adına nitel araştırma yönteminin kullanılması büyük önem taşımaktadır. Nitel çalışmalar, kadın öğrencilerin yaşadığı deneyimlerin derinlemesine anlaşılmasına ve bu durumun arkasındaki sosyal, kültürel ve duygusal dinamiklerin ortaya konulmasına olanak sağlar. Bu sebepten ötürü araştırmamız, nitel araştırma yöntemi kullanılarak kadın öğrencilerin, akademide yüksek lisans veya doktora yaparken karşılaştıkları sorunları anlama ve açıklama konusunda kadın çalışmaları literatürüne katkı sağlayacaktır.

Verileri daha detaylı ve derinlemesine incelemek amacıyla nitel araştırma metodu seçilmiştir. Belkıs Kümbetoğlu'na göre nitel araştırma yöntemi, katılımcıların davranışlarını, deneyimlerini ve algılarını anlamak amacıyla derinlemesine inceleme ve açıklama sağlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yöntem, katılımcılar arasındaki karmaşıklıkları anlamak ve bağlamı keşfetmek için açık uçlu sorular, görüşmeler, odak grupları veya gözlem gibi teknikleri içerir. Nitel araştırma, genellikle sosyal bilimlerde, eğitimde ve insan davranışlarını anlamak için kullanılır ve araştırmacılara katılımcıların bakış açılarına derinlemesine nüfuz etme fırsatı sunar (Kümbetoğlu, 2005, s.33). Nitel araştırma metodlarından derinlemesine mülakat ile görüşmelerimiz sürdürülmüştür. Derinlemesine mülakat yönteminin seçilmesindeki temel amaç az sayıda kişiden çok bilgi elde edebilmek ve yüzeysel bilgiden çok, sorun alanındaki kişilerin görüş, düşünce, fikir ve deneyimlerine önem verilmesidir. Araştırma deseni olarak ise betimleyici fenomenoloji kullanılmıştır. Açık uçlu soruların nasıl oluşturulması konusunda dört esasa dikkat edilmiştir. İlk olarak neyi öğrenmek istendiği sorusu üzerinde durulmuştur. Öğrenilmek istenilen şey ise kadınların akademik hayatlarını tamamlamadan akademiden ayrılma nedenleridir. Bu doğrultuda öğrenilmek istenilen konunun cevaplarını ortaya çıkaran doğru araştırma sorularının sorulması önemlidir. Araştırmanın kapsamının belirlenmesi ve soruların hangi düzende, hangi sırayla sorulacağı belirlenmesi yolları izlenmiştir. Bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Yüksek lisans ve doktora yaparken kadınlar, evdeki yükümlülüklerle ilgili ne gibi zorluklarla karşılaşmışlardır?

1. Yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında özel hayatları açısından yaşadığı zorluklar nelerdir?
2. Yüksek lisans ve doktora yaparken akademide yaşanan zorluklar nelerdir?
3. Kadınların yüksek lisans ve doktora bırakmalarındaki en önemli etken nedir?

Bu araştırma, etik kurul çerçevesinde bütün kurallara dikkat edilerek hazırlanmıştır.

Araştırma grubunun özellikleri

Tablo 1

Araştırma Kapsamında Görüşülen Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Görüşmecinin Kodu	Görüşmecinin Yaşı	Görüşmecinin Medeni Durumu	Görüşmecinin Çocuk Sayısı	Görüşmecinin Ekonomik Durumu
G-1	32	Evli	1	Çalışmıyor
G-2	30	Evli	1	Çalışıyor
G-3	28	Bekar	Yok	Çalışmıyor
G-4	30	Evli	1	Çalışmıyor
G-5	35	Evli	3	Çalışmıyor
G-6	48	Bekar/Boşanmış	2	Çalışıyor
G-7	27	Bekar	Yok	Çalışıyor
G-8	36	Evli	2	Çalışmıyor
G-9	38	Evli	2	Çalışıyor
G-10	28	Evli	Yok	Çalışmıyor
G-11	27	Evli	Yok	Çalışıyor
G-12	43	Evli	3	Çalışıyor (ücretsiz izin)
G-13	33	Bekar	Yok	Çalışmıyor

Araştırmanın kapsamı üniversitelerde eğitimlerini yarıda bırakmış on yüksek lisans ve on doktora öğrencisi olmak üzere toplam yirmi kadın öğrencidir. Üniversitelerde Sosyoloji Bölümü'nde görevli akademisyenlerin, yüksek lisans eğitimini yarıda bırakmış kadın öğrencilerinden yola çıkarak, kartopu örneklem yöntemiyle yüksek lisans ve doktorasını çeşitli nedenlerle yarıda bırakmış 13 kadın ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, konuyla ilgili olarak çeşitli üniversitelerden kadın öğrencilerle de görüşmeler yapılmıştır. Görüşmecilerimizin çoğu yüksek lisans ya da doktorasını tez aşamasında yarım bırakmıştır.

Veri toplama araçları

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır; görüşme soruları hazırlanmadan önce, kadının ataerkil toplumdaki rolü, kadın ve eğitim, kadın çalışmaları tarihi konularında makaleler, kitaplar ve akademik yayınlar üzerinden kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve elde edilen bilgiler doğrultusunda derinlemesine okumalar gerçekleştirilerek araştırma soruları oluşturulmuştur. Araştırmaya ilişkin veriler belirlenen kadın öğrencilerden 1 Ekim – 30 Kasım 2023 tarihleri arasında görüşme yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve bu süreçte araştırma için gerekli bilgiler toplanmıştır. Veri kayıplarını önlemek amacıyla izin dahilinde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler genellikle kadın öğrencilerin iş yerlerinde yapılmış ve her bir görüşme ortalama bir saat sürmüştür. Görüşme sırasında araştırma soruları sabit kalmış, ancak çocuk sahibi olan kadınlara çocuk bakım yükü ve bu yükün akademik eğitimlerine olumlu veya olumsuz etkileri hakkında ek sorular yöneltilmiştir. Ayrıca, bazı görüşmecilere araştırmanın amacı ve toplumsal cinsiyet kavramı hakkında açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılara görüşmelerde kayıt cihazının kullanılacağı belirtilmiş ve görüşmelerin sonunda tutulan kayıtların katılımcılar tarafından dinlenebileceği, istenirse görüşlerin kısmen ya da tamamen çıkarılabileceği ifade edilmiştir, böylece kayıt cihazının olumsuz etkileri en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Güvenduyulabilirlik

Verileri analiz ederken betimsel analiz yönteminden yararlanılmış ve sorunların tanımları yapılmıştır sonrasında sistematik analiz ile bu araştırma temelinde karşılaştırmalar yapılarak, birbirine karşıt ve benzer noktalar saptanmıştır. Analizin sonunda da yorumlama yöntemiyle öne çıkan ortak eğilimlerin belirlenmesi ve anlatılanların ayrıntılarında gizlenen anlamların gün yüzüne çıkarılması amaçlanmıştır. Ek olarak, Bulgular ve Tartışma kısmındaki alt başlıklar sahada elde ettiğimiz verilere dayanarak oluşturulmuştur.

Bulgular ve Tartışma

Kadın öğrenciler için güvenli bir alan olarak görülen akademi

Toplum ve eğitim arasında birbirlerini kuşkusuz etkiledikleri kuvvetli bir bağ mevcuttur. Bir toplumda kadın ve erkeğin nerede duracağı, özel ve kamusal alanda ne haklara sahip olup nasıl davranacağını toplumsal cinsiyet rejimi belirler (Karakuş, Mutlu ve Diker Coşkun, 2018, ss.2). Tarihsel ve kültürel imgeler genellikle kadınları, ataerkil yapının etkisi altındaki erkeklerin bakış açısına göre tanımlamıştır. Bu yapı, kadınlardan beklenen davranış ve rolleri, ataerkil anlayışa uygun bir şekilde şekillendirmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkek ilişkilerinde iktidarı da ortaya çıkarır. Kadın ve erkeğin toplumda sahip olduğu rol, sorumluluk, statü gibi şeyler kadın ve erkek arasındaki iktidar farklılıklarını oluşturur. Korkmaz ve Başer'in belirttiğine göre, Fransız sosyolog Bourdieu, simgesel şiddeti, simgesel sermaye sahiplerinin iktidarlarını, ezdikleri kişilere onların kazanımlarınıymış gibi sunulan olanaklar aracılığıyla ve gönüllü olarak yeniden üretirmesi olarak tanımlamaktadır.

Bourdieu'ya göre, simgesel şiddet toplumun her alanında ortak olan durumları bir araya getiren en net tanımdır; bu, "şiddetin göze çarpmayan ve nazik formu" olarak bilinir (Korkmaz ve Başer, 2019, ss.73). Toplumdaki iktidar dinamiklerindeki değişim, kadınların iş hayatında daha fazla yer almasını tetiklemiştir. Bu durum, kadın ve erkeğin aile içindeki rollerini etkileyerek, geleneksel ataerkil yapının evrim geçirmesine neden oldu. Kadınların ekonomik zorluklarla başa çıkma çabaları, eğitim düzeylerinin yükselmesi ve kamusal alanda daha aktif olmaları, aile içindeki rollerin ve toplumsal normların yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Hızla değişen toplumsal yapılar ve cinsiyet rolleri kadının iş hayatında daha çok yer almasını sağlamakta. Fakat bu durum ne kadar iç açıcı gibi görünse de kadınlar iş hayatında da bazı eşitsizliklere maruz kalmışlardır. Bunun en zorlayıcı olanı da cam tavanıdır.

Cam tavan, kadınlar ile üst yönetim arasında yer alan ve onların başarı ve liyakatlarına bakılmaksızın ilerlemelerini engelleyen, açıkça görülmeyen, aynı zamanda aşılamayan engelleri nitelendirmektedir (Mizrahi ve Aracı, 2010, ss.149). Cam tavan sendromu yaşayan kadınlar, kendilerini ayrımcılık tecrübeleriyle kısıtlanırlar. Bu, özgüvensizlik hissi yaratır ve ileri gitmeyi engeller. Aslında, bu kişiler ileri gidememe değil, ileri gitmeye uygun görmedikleri için kendilerini kısıtlanırlar. Bu bağlamda, araştırma kapsamında görüşülen kadınların birçoğu yüksek lisansa başlama sebepleri olarak akademi ilerlemeyi ve kendilerine güvenli bir alan oluşturmayı öne sürmektedirler. Bu bağlamda akademiye yer almak isteyen ve bu yüzden yüksek lisansa tutunmaya çalışan G-1 durumu şu şekilde ifade etmektedir;

"Ülkemizde erkeklerin referansı daha kuvvetli. Kadınların sadece odaklandığı tek bir yer yok mesela. Sınıfımızda çok az erkek vardı. Ve o kadın arkadaşlarımdan sadece bir tanesi hoca olabildi. Kendi bölümüm açısından konuşacağım sosyoloji ülkemizde çok değer gören bir bölüm değil. İş alanları çok kısıtlı. Ya KPSS'ye girip devlete atanman ya üniversitede kalman ya da ev hanımı olman lazım. Benim sınıf arkadaşlarımdan çoğu ev hanımı mesela. Herkes çalışmak zorunda değil deyip evlendiriliyorlar yani. Kadınlara bir cam tavan uygulanıyor. Kadınlar genelde hep ikinci sınıf muamele görüyor. Kadın hep bir adım geride kalsın isteniyor. Kadın çocuk doğurup evinde oturmalı. Çok genç yaşta profesörlüğünü alan erkekler var mesela ama kadınlarda öyle olmuyor. Kadın bu hayatın içerisinde ve evliyse evliliğin getirdiği sorumluluklarla enerjisini çok farklı alanlara sarf ettiği için kendine çok az enerji kalıyor. Erkek 5 yılda bitirdiyse kadın 8 yılda tamamlayabiliyor."

Araştırma kapsamında birçok kadın öğrenci yüksek lisans sürecinde daha çok danışmanlarıyla ilgili problem yaşadığını dile getiriyor.

“Yüksek lisansa büyük bir hevesle başlamıştım. Akademik olarak ilerlemek istiyordum. Fakat danışmanım beni çok zorladı. Artık bu durum kişisel hakaret boyutuna ulaştı bu yüzden hukuksal süreç başlatmayı bile düşündüm. Aynı dönemde çalıştığım için de psikolojik olarak çıktım ve yüksek lisansı bırakmaya karar verdim.”

Evlilik ve akademi arasında kalan G-6 ise durumu şöyle açıklıyor;

“Zaten çok başarılı bir öğrenciydim. Dereceyle tamamladım ama o dönem anne de olmak istiyordum, evliydim o zamanlar. Bende anneliği tercih ettim. Sonra çocukların üniversiteye başladığı bir dönemde yüksek lisans yapmaya karar verdim.”

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet normlarının kadınların akademik kariyer ve aile hayatı arasında yapmak zorunda kaldıkları tercihler üzerindeki etkilerini net bir biçimde yansıtmaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, kadının öncelikli olarak ev içi sorumluluklara ve annelik rolüne odaklanmasını talep ederken, bu roller akademik kariyer ve eğitim süreçlerini erteleme veya kesintiye uğratma durumunu doğurabilmektedir. Alıntıda geçen kadın öznenin, üniversite eğitimi sırasında akademik başarıya sahip olduğu belirtilmesine karşın, annelik rolünü tercih etmesi bu durumu destekler niteliktedir. Bu tercih, kadınların toplumsal olarak yüklenen "iyi anne" olma rolünü üstlenmeleri gerektiği yönündeki baskıyı ve bunun kariyer planları üzerindeki sınırlayıcı etkisini gözler önüne sermektedir. Kadının akademik kariyerine çocuklarının üniversiteye başladığı dönemde devam etme kararı, eğitim ve kariyer süreçlerindeki zaman kaybına işaret eder. Bu durum, toplumsal cinsiyet normlarının akademik alanlardaki başarıya erişimi nasıl etkileyebileceğini gösterir. Kadınların sıklıkla karşılaştıkları bu ikili rol beklentisi, akademik başarılarını ve kariyer gelişimlerini ertelemelerine ya da yavaşlatmalarına neden olabilir. Bu bağlamda, erkeklerle kıyaslandığında kadınların akademik kariyerlerinde daha fazla kesinti yaşadıkları ve bu kesintilerin genellikle annelik ve ev içi sorumluluklardan kaynaklandığı görülmektedir.

Nihayetinde bu tür toplumsal cinsiyet beklentileri, kadının kamusal ve özel yaşam arasındaki dengeyi kurma zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Kadınların akademik dünyadaki varlıklarını sürdürmeleri, bu roller arasındaki dengeyi sağlamaktan geçerken, toplumsal cinsiyet normlarının bu süreci zorlaştırdığı göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet ve akademik kariyer arasındaki ilişki, kadınların yaşamlarında karşılaştıkları yapısal engellerin bir yansıması olarak ele alınmalıdır.

Ailesinin akademiye güvenli bir alan olarak görmesini G-3 şöyle açıklamaktadır;

“Toplumsal cinsiyet bağlamında bakacak olursam, akademi her zaman ailem ve benim için güvenli bir alandı. Kendi doğrularına göre bir kadının yapabileceği bir meslekti. Gittiği yer belliydi, geldiği yer belliydi. O açıdan ailem akademiye çok istiyordu.”

Akademik kadının için güvenli bir alan olması durumunu açmasını istediğimizde G-3; *“Nereye gittiği belli gittiği yer belli geldiği yer belli.”* şeklinde belirtmiştir. Toplumsal hayatta ya da aile içinde kadın için “uygun” meslek kadının nereye gittiği nereden geldiği olarak belirlenmiştir. İşten çıkış saati bellidir. Yıllık izinleri bellidir. Böylelikle kadının iş hayatında da kontrole alındığını, alınmaya çalışıldığını görüyoruz. Kısacası, ailenin akademiye sıcak bakmasının temel amacı “kadına uygun bir meslek” anlayışıdır. Bu anlayış, mesleklere cinsiyet atfedilmesine ve iş hayatında da kadına her mesleği yapma imkânı tanınmamasına yol açmaktadır.

“Eşim de çocuğa bakıyor ama çocuğu düzene sokan yine kadın.”

Bora’ya göre kadın her şeyden önce bir ev hanımı olarak tasarlandı ve bu tip zaman içerisinde “ideal” olarak bir güç kazandı. Her sınıftan kadın için geçerli olan bu tip kadını ev işlerine ve çocuk bakımında ilk isim olmaya zorladı (Bora, 2022, ss.60-61). Yaşam koşulları ya da kadının artık kendi ayakları üzerinde durup çalışmak istemesiyle kadınlar iş hayatına atılmış ev alanının dışına çıkmışlardır. Bu durum kadının ev işlerine ve çocuklarına az zaman ayırmasını da beraberinde getirdiği için zamanla “ideal” olarak belirlenen tipin dışına çıkmış ve kadına getirilen tepkileri arttırmıştır.

Mead, dünya genelinde erkek ve kadın rollerinde pek çok farklılık saptayarak, cinsiyetlendirilmiş davranışın doğadan ziyade göreneklerle belirlendiği sonucuna varır. Kadın zamanla ona öğretilen kimliği kabullenir ve içselleştirir. Annelik, ev içi işlerin yükümlülüğü vb. Bora’ya göre, evin dünyanın pisliklerinden uzak, masum ve temiz bir yer olarak tasarlanması, erkeklerin “dış” dünyaya açılmışken kadın ve çocukları bu temiz yerde bırakmaları, içinde yaşadığımız kültürün en belirleyici örüntülerinden biri, belki de birincisidir (Bora, 2022, ss.59). Ev içi işler ve çocuk bakım yükü kadın için akademik hayat ile yürütüldüğünde kadını yoran ve toplumsal cinsiyet rolleri gereğince sorumluluklarını yerine getirmeyen biri olarak konumlandırır. Kadın, çocuk bakımı için özellikle yeni doğan bebeklerde birincil bakıcı olarak toplum tarafından kabul edilmektedir. Görüşülen kadın öğrencilerin akademiye girdikten sonra yeni doğan bebeklerini anne veya komşuya emanet ettikleri ya da derslere bebekleriyle katıldıkları gözlemlenmiştir.

Kültürel feminizm, kadınların toplumdaki ikincil ve baskı gören konumunun, toplumun kültür yapısına göre temellendiğini düşündüğünden, kültürün kadını neden bu şekilde konumlandığını açıklamaya çalışmıştır. Kültürel feminizme göre, kadınlara ilişkin kültürel tanımlamalar biyolojik farklılıklardan öte toplumsal çerçevenin ürünüdür ve kadınlara ilişkin geleneksel değerler sistemi özel alandan başlayarak kamusal alana doğru yayılır (Özsöz, 2008, ss.53). Kadının genel olarak sorumluluklarından sayılan ev içi işler ve bu işlerin getirdiği yükümlülüklerdir. Bu durum kadına, iş hayatını ve ev hayatını dengelemekte birtakım sorunlar yaşatmaktadır. Akademiye evli olan kadınlar çok sorun yaşamazken evli ve çocuklu kadınlar için durum aynı değildir. Görüşmelerimiz de evli olan kadınların pek sorun yaşamadıkları eşlerinin genelde onlara yardımcı oldukları saptanmış olup zaman içerisinde ev içi işlerin toplumsal cinsiyet bağlamından çıkarak daha eşitlikçi olduğu görülmüştür. Fakat çocuğu olan

kadın öğrenciler için durum aynı değildir. Doktorasını çocuklarına yeterli vakit ayıramadığını düşündüğü için bırakan G-12 kadınların evli ve çocuklu bir şekilde akademiye devam ettiklerinde yaşadıkları sorunları şu şekilde dile getiriyor;

“İş güç çocuklar derken haliyle akademiden biraz uzaklaşıyoruz... Evdeyken bir şekilde hallediliyor hani, gece çocukları yatırınca ders çalışabiliyorsun falan evde olunca da sabah da o yorgunluğu bir şekilde atıyorsun ama işe başladığımda vaktim olmuyordu. Hem çocuklar hem iş çok zor. Çok yoğun çalışırdım genelde, bir de eve gidince çocukların sorumlulukları evin ihtiyaçları falan zor oluyor. Bir şey fark etmişim mesela, kızım tam ergenlik dönemindeydi ve ister istemez onu ihmal ettiğimi fark ettim. Kucağımda bebekle sayfalarca ödev yazdım. Bu süreçte evlenilebilir, yanına bir destekçin, arkadaşın olur, duygusal anlamda da iyi gelir ama çoluk çocuk olunca zor oluyor. Çocuk doğunca öncelikler de değişiyor.”

Tez döneminde yarım bırakan, yıllar sonra da çocuğu olduğu halde yüksek lisansa af ile geri dönen G-1, çocuğu olan bir kadının akademide yaşadığı sorunları şöyle dile getiriyor;

“Evde tez yazmıyorum. Çocuğum doğal olarak ilgi bekliyor benden. İşte yazıyorum ya da çocuk uyuduğunda yazıyorum. Çocuklar anneye daha çok bağımlı mesela o kreşe gidiyor ve anneyi özliyor. Annelerin daha fedakâr olması gerekiyor maalesef. Daha eksi durumda başlıyor kadınlar bu durumda. Kadın görünmez bir işçi aslında. Karı koca çalışıyoruz ve evet erkek de yardım ediyor sana ama fitrat gereği mi yoksa kalıplaşmış yargılar mı bilmiyorum ama eş yardım etse de derleyip toplayan yine kadın oluyor. Eşimde çocuğa bakıyor ama çocuğu düzene sokan yine kadın.”

Joan Scott, E. P. Thompson’ın yazdığı “Karıları ve Aileleri ile Birlikte Emekçi Sınıflar” adlı eleştirilerinde şu noktaya dikkat çeker: “Öykünün kuruluşu ve anlatıyı yapılandıran ana kodlar öyle bir şekilde cinsiyetlendirilmiştir ki, maskülen sınıf temsillerine karşı çıkmak bir yana bunları olumlayıp destekler (Davidoff, İletişim, 2021, ss.237).” Kadınlar da zamanla kültürel kodlarla, kadına oluşturulan cinsiyetçi rolleri benimser ve içselleştirir. Araştırmada görüşülen evli ve çocuğu olan kadın öğrenciler, tezlerine devam etseler de bir yerde çocuklarına yeterli zaman ayıramadıkları için kötü hissettiklerini açıkça dile getirmişlerdir. Ev işlerinde ise eşleri ne kadar yardım ederlerse etsinler kadın elinin değmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Kadın Öğrencilerin Dilemması: Maaşlı Bir İş Mi Yoksa Akademi Mi?

Kadın öğrencilerin yüksek lisans ya da doktorayı yarım bırakma sebepleri açısından özel hayatlarını iki başlık altında ele aldık. Bunlardan ilki ekonomi ve ikincisi de ev içindeki, ailenin yüksek lisansa başlarken gösterdikleri tepki ve tutumlarıdır. Ekonomik olarak zorluk çeken kadın öğrenciler, yüksek lisans ya da doktora zamanlarında bir işte çalışmıyorsa kendi gündelik hayatlarından tasarruf yaparak akademiye yetişmeye çalıştıklarını, iş sahibi olan kadın öğrenciler ise iş hayatını ve akademi hayatını dengelemekte zorluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu durum kadın öğrencileri zamanla bir seçime yönlendirmektedir. Ev içi ya da aile hayatlarında ise kadın öğrenciler, tek yaşayan ve çalışan bir kadınsa enerjilerini çoklu bir alana yaydıklarından yine zorluk yaşamaktadırlar. Ailesiyle yaşayan, evli olan kadın öğrenciler maddi ve manevi destek gördüklerini dile getirirler de kendilerini mahcup hissettiklerini eklemiştir.

Bu konu hakkında G8 şöyle söylemektedir;

“Yüksek lisans sürecinde bir işte çalışmıyordum. Babamın emekli maaşını ben kullanıyordum. Babam esnaf ve o dükkân çalıştırıp ailemin geçimini sağlamaya çalışırken ben bir maaş yiyordum.” İlerleyen süreçlerde işe girip çalışmaya başlayan G8 sürecin devamını şu şekilde anlatıyor; *“Ne zaman ki tez aşamasına geldim işler sarp sarmaya başladı. Şirkette işler yoğundu. İşe gireli bir yıl falan olmuş danışman hocam okula gelmen lazım diyor. Bizde tezler öyle uzaktan olmaz. Laboratuvar da alırsın, bir deney yürütürsün, evde de literatür tarama artı tez yazarsın. Bense okula öyle sürekli gidemezdim. Hocam bakın ben ailemden uzak yaşıyorum, evde kirada kalıyorum, masrafım çok paraya ihtiyacım var işi bırakmam diyorum. Okulda da çalışmam uygun değil sürekli gitmem lazım. Baba bana maaşını ver ne halin varsa gör de diyemem, onların durumu da çok parlak değil. Öyle bir durum altında seçimimi işten yani para kazanmaktan yana kullandım.”* şeklinde ifade etmiştir.

Kadınlar için aileye yük olmak, aile içerisinde zamanla oluşan beklenti kadınlara ev içersinde erkeklere kıyasla daha fazla sorumluluk yüklüyor bağlamında yorumlanabilir. Çünkü kadın daha evlenecek, yuva kuracak ve çocuk doğuracaktır. Hayatının 6-10 yılını akademik kariyeri için kullanan kadın bütün bu durumlar için geç kalmış sayılacaktır. Kadın para kazanamıyorsa evlendirilmelidir. Yüksek lisans yaparken ailenin yarattığı baskı hakkında G10 şunları söylemektedir:

“İşsiz de olduğum bir dönem olduğu için sonrasında bir gelecek de göremedim. Ailem de beni destekliyor tabii artık bitirmemi istiyorlar ama bir beklentileri de var hissediyorum. Beni aşağı çeken en önemli faktörlerden biri de ekonomik durumdu. İlk uzatma aldığım dönem işe girmiştim. İçimde bir umut oldu artık yazabileceğim diye çünkü artık para kazanabiliyordum. Fakat bu seferde yazacak vakti ve enerjiyi kendimde bulamıyordum.”

Kadınlar, aile yapısında geleneksel olarak daha fazla sorumluluk taşırken, bu durum akademik ve profesyonel hedeflerine ulaşmalarını zorlaştırmaktadır. Alıntıda belirtilen ekonomik baskılar, kadının iş bulma çabasıyla birlikte, akademik sürecinin nasıl etkilendiğini göstermektedir. İşsizken hissettiği belirsizlik ve aile beklentileri, kadın üzerinde ek bir yük oluşturmakta; ekonomik bağımsızlık kazanma isteği, aynı zamanda yazma ve çalışma motivasyonunu azaltan bir engel haline gelmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet normlarının ve ekonomik koşulların, kadınların akademik gelişimini nasıl şekillendirdiği açıkça ortaya konmaktadır.

Geleneksel Aile İçi Roller Bağlamında Kadınların Akademiye Aktif Katılımı

Araştırma kapsamında kadın öğrencilerin görüşlerine göre, yükseköğretim sürecinde karşılaştıkları akademik sıkıntılar, evlilik ve çocuk bakımı gibi kişisel sorumluluklarının, eğitimlerini olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Kadın öğrenciler, eğitim

sürecinde farklı iş fırsatlarına, maddi zorluklara, danışmanlık eksikliğine ve tez sürecinin zorluklarına ek olarak, evlilik, çocuk bakımı, psikolojik sağlık sorunları gibi kişisel nedenlerle yüksek lisans ve doktora bırakma kararı aldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, kadın öğrencilerin akademik hedeflerine ulaşmalarını engelleyen çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymaktadır.

Tarihsel süreçte kadınlar, zamanın koşullarına ve toplumsal yapıya bağlı olarak çeşitli ekonomik faaliyetlere katılmışlardır. Küreselleşme süreciyle birlikte, kadınların iş gücüne katılımı dünya genelinde artmaktadır. Toplumların önemli hedeflerinden biri, sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümü destekleyerek tüm bireylerin eşitliğini sağlamak olsa da kadın ve erkeklerin iş gücüne katılma olanakları farklılık gösteriyor. Marx ve Engels'in, sosyal sınıf tanımları, cinsiyet açısından ele alındığında üretim araçlarının aidiyeti ve kullanımının erkeklerin elinde bulunması, ekonomide aktif gücü doğal olarak erkeğe vermektedir. Buna ek olarak kadınların piyasaya katılım düzeyi erkeklerle göre daha sınırlı kalmakta ve bu iki cinsiyet arasında ücret farkına da sebep olmaktadır. Bu durum, ekonomik temele bağlı olarak, kadının sosyal sınıf açısından konumunu ikincilleştirmektedir (Kale ve Nur, 2016, ss.51). Ancak kadınların iş hayatına katılmasıyla birlikte, kadınlara yönelik beklentiler ve roller artmış ve toplumdaki konumları değişmeye başlamıştır. Bu durumda kadınlar, iş yerindeki rekabetin yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı rekabetle de karşı karşıya kalmaktadır. Kadının çalışma yaşamında uğradığı toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, araştırma kapsamında sızdıran boru kavramıyla açıklanabilir.

Bayat ve Bayıldar'a göre, "sızdıran boru" kavramı, bilim ve akademi alanlarında kadınların eğitim ve kariyerlerinin önemli aşamalarında neden ayrıldıklarını veya ilerleyemediklerini açıklamak için kullanılır. Sue Berryman ise "Who will do science? Minority and Female Attainment Of Science and Mathematics Degrees" adlı raporunda, kadınların nicel disiplinlerde lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerinde temsilini özetlemek için bir boru metaforunu kullanarak, bilim insanı olma sürecinde cinsiyet farkının ortaya çıkışını analiz etmekte ve büyük bir yenilik olarak kabul edilen bir model sunmaktadır (Bayat ve Bayıldar, 2021, ss.755). Bu model, kadınların eğitim ve iş yaşamlarında karşılaştıkları ayrılmaları ve azalmaları incelerken, kadınların iş gücüne katılımında yaşanan eksiklikleri bir boru sistemine benzetiyor. Borunun hangi noktalarında sızıntıların olduğunu belirleyerek, kadınların iş yaşamında karşılaştığı engelleri ve fırsat eşitsizliklerini ortaya çıkarmayı amaçlıyor.

Kadın olmanın getirdiği sorumluluklar açısından iş hayatında yer bulamamayı ise G3 şöyle ifade ediyor;

"Yüksek lisans sınıfında kadınlar çoktu. Şimdi işin iki boyutu var. Cam tavanları bilirsiniz. Her ne kadar eğitim kurumu da olsun herkes verimli çalışan ister. Sanıyorlar ki bir kadının çocuğu olduğunda annelik süreci, doğum süreci, lohusalık, emzirme bunun yanı sıra balayı bir yanda ya da çocuklarla ilgili bir problem olduğunda babasından önce annesinin koşması gerektiği düşüncesinden kaynaklı olarak bu sorumlulukların iş sorumluluklarının önüne geçebileceğini düşünüyorlar. Bu yüzden genelde erkek çalışan alınmıyor çünkü kimse işinin aksamasını istemiyor. Açıkça Kayseri'deki bir iş başvurumda iş reddini şöyle aldım; "Erkek çalışan arıyoruz çünkü kadınların izinlerine yetişemeyiz. 'Kaç tane kadın çalıştırdınız ki?' diyorum bu kadroda, 'Yok çalıştırmadım da kulaktan dolma' ekinde cevap geliyor."

Kadınlar genellikle kariyerlerinden vazgeçerken, anne olduklarında aile ve ev sorumluluklarına daha fazla önem vermeyi tercih ederler. Bu, bazı kadınların kariyer hedeflerini geri plana atmasına veya değiştirmesine neden olabilir. İş hayatında ne kadar aktif olmaya çalışsalar da toplumsal cinsiyet rollerine maruz kalan kadın öğrencilerin akademide yer alması da gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Her ne kadar bireysel bir sorun olarak görünse de aslında toplumsal sorun boyutu daha fazladır.

C. Wright Mills'a göre, sıkıntılar bireylerin kişisel deneyimlerinde yaşadığı zorluklar veya sorunlar olarak tanımlanırken, sorunlar daha geniş bir toplumsal bağlamda ortaya çıkar. Mills, bireylerin kişisel sıkıntılarının toplumsal yapı ve sistemlerdeki daha büyük sorunlardan kaynaklanabileceğini vurgular. Bu nedenle, bireylerin yaşadığı sıkıntıları çözmek için sadece bireysel çözümler yetersiz olabilir; toplumsal yapı ve sistemlerin değişmesi gerekebilir. Kişisel sıkıntıların ifade edilip çözüme kavuşturulması, tamamıyla biyografik bir varlık olarak birey ile içinde yaşadığı birincil muhit çerçevesinde gerçekleşir. Muhit, kişisel tecrübeye ve bir ölçüde de niyetli eyleme doğrudan açık olan toplumsal çevredir. Bireyler itibar ettiği değerlerin tehdit altında olduğunu hissettiğinde sıkıntılar ortaya çıkar (Mills, 2022, ss.19-20). Sorunlar ise kamusal meselelerdir: Topluca itibar edilen kimi değerlerin tehdit altında olduğu hissedildiğinde sorunlar ortaya çıkar. Söz konusu değerlerin ve onlara karşı tehdit oluşturan şeyin tam olarak ne olduğu konusunda çoğu kez tartışma süregider. Çünkü sıkıntılardan, hatta yaygın sıkıntılardan bile farklı olarak bir sorunun esas niteliği, sıradan insanların yakın ve gündelik çevreleri temelinde kolayca tanımlanamıyor olmasıdır bu nedenle de tartışma belirli bir odak noktasından yoksun kalır. Görüşmeler esnasında akademide sağlam zemin arayan kadınların sıkıntılarını kulak versek de bunun aslında toplumsal bir sorun olduğunun farkına vardık.

Yüksek lisans süreci pandemiye denk gelen bu yüzden danışmanıyla iletişim sıkıntısı yaşayan G3 ise bu durumu şöyle ifade etmektedir;

"Bildiğiniz gibi çok ciddi bir pandemi süreci yaşadık. Danışmanımınla birlikte biraz iletişim sıkıntısı yaşadık. Sonrasında yurt dışına gidip geldi ve tezimde konu değişikliğine gidildi. Fakat bunun da prosedürleri varmış. Danışmanım bunu fark ettiğinde her şey için çok geçti çünkü ders almam gerekiyordu. Aşabileceğimiz bir sıkıntı değildi."

C. Wright Mills'ın da dikkat çektiği nokta budur. Bireylerin kişisel sıkıntıları genellikle toplumsal yapı ve sistemlerdeki daha büyük sorunlardan kaynaklanır. Dolayısıyla, bireylerin sıkıntılarını anlamak ve çözmek için sadece bireysel çabalar yeterli olmayabilir, toplumsal yapıda ve sistemlerde değişiklikler gerekebilir. Bu, bireylerin kişisel deneyimlerinin toplumsal bağlamını dikkate alarak daha kapsamlı çözümler aramalarını teşvik eder.

Bunun yanı sıra evliliğin ve çocuk bakımının getirdiği sorumluluklarla beraber yüksek lisans yapmayı görüşmeci G-5 şöyle açıklamaktadırlar;

“Aslında hep hayalimdi fakat hızlı hamile kaldım. Evlendikten sonra hemen hamile kalınca korktum, daha hayallerim var benim daha da hızlanmalıyım diyerek yüksek lisansa başvurdum. Çevrem ve ailemin, sırtını devlete dayadı, devlette bir iş olsun baskısından dolayı daha öncesinde KPSS’ye çalışıyordum. Fakat ben memur olup da sabah 8 akşam 5 çalışacak biri hiç değilimdir. Zaten ALES’e de her sene girerdim YDS sınavım pek iyi değildi sadece. Şansıma da Uluslararası İlişkiler mezunu olsam da yüksek lisansı Sosyoloji’den yaptım.”

Bu bağlamda, bireyin kişisel hayallerini gerçekleştirme çabası ile toplumsal baskılar arasında denge kurma mücadelesini vurgulamaktadır. Toplumsal normlar ve aile baskısı, bireyi güvenli bir memuriyet arayışına yönlendirmişse de kişinin akademik kariyeri ve hayallerine olan bağlılığı daha ağır basmıştır. Erken hamilelik ve aile baskısına rağmen yüksek lisansa başlama kararı, kadının akademik ve profesyonel hayallerinden vazgeçmediğini göstermektedir. Bu durum, bireyin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kendine çizilen yoldan saparak kendi kariyer yolunu çizmeye yönelik kararlılığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, disiplinler arası bir geçiş yaparak sosyolojiye yönelmesi, bireyin akademik ilgilerinin evrildiğini ve bu alanda kendini geliştirmeyi tercih ettiğini göstermektedir.

Kadın Öğrencilerin Yükseköğretimde Karşılaştığı Çeşitli Engellerin Akademik Başarılarına Etkisi

Türkiye’de de özellikle son on yıldır yükseköğretimdeki kurum ve öğrenci sayısı hızla artmaktadır. Yaşanan bu gelişmeler üniversiteleri; bina ve donanım eksikliği, finansman yetersizliği, nitelikli öğretim elemanı açığı gibi birçok sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu sorunlardan biri de yükseköğretimde yaşanan okul terki sorunudur (Bülbül, 2012, ss.221). Okul terki, öğrencilerin yükseköğretim kurumlarından ayrılmalarının bir ölçümüdür. Alanyazında tanımlanmış üç temel türü vardır: Okula ara verme, kurumu terk etme ve sistemi terk etme. Ara veren öğrenciler genellikle kısa bir süre sonra geri dönmekte, kurumu terk edenler başka bir okula geçebilmekte ve sistemi terk edenler ise çeşitli nedenlerle tamamiyle üniversiteyi bırakmaktadırlar. Okul terki, öğrencilerin yükseköğretim kurumlarından ayrılmalarının bir ölçümüdür. Alanyazında tanımlanmış üç temel türü vardır: Okula ara verme, kurumu terk etme ve sistemi terk etme. Ara veren öğrenciler genellikle kısa bir süre sonra geri dönmekte, kurumu terk edenler başka bir okula geçebilmekte ve sistemi terk edenler ise çeşitli nedenlerle tamamiyle üniversiteyi bırakmaktadırlar (Bülbül, 2012, ss.221). Türkiye’de, üniversite düzeyinde öğrencilerin neden okulu bıraktıkları, bu durumun etkileri ve hangi grupların daha risk altında olduğu konusunda doğrudan bir araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle, okul bırakmayı önlemeyi amaçlayan stratejiler oluşturmak için eksiklikler bulunmaktadır. Türkiye’de, üniversiteye giriş yapmanın yanı sıra, üniversite eğitiminde kalmak ve başarılı olmak da zorluklarla doludur. Bu zorluklar, kurumsal, bireysel ve sosyal etmenlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar.

Araştırmada kapsamında kadın öğrencilerin bu konudaki görüşleri incelendiğinde, akademik sıkıntılarının, evlilik sürecinin ve çocuk bakımının yükseköğretimi sekteye uğrattığı gözlemlenmiştir. Kadın öğrenciler, eğitim sürecinde farklı iş fırsatlarına, maddi zorluklara, danışmanlık eksikliğine ve tez sürecinin zorluklarına ek olarak, evlilik, çocuk bakımı, psikolojik sağlık sorunları gibi kişisel nedenlerle yüksek lisansı ve doktorayı bırakma kararı aldıklarını belirtmişlerdir.

Bu etkenler çerçevesinde G9 yüksek lisansı yarıda bırakmasını şöyle açıklıyor;

“Aslında birkaç neden var. Yani en önemli neden bence o yılki danışmanımdı. Konuyu seçiyordum, araştırmaya başlıyordum bir ay geçmeden benden konumu değiştirmemi istiyordu. O beni biraz zorlamıştı. Bir de yüksek lisansı ben tez aşamasında bıraktım. İlk senemi ben Konya’da bitirdim ikinci senemde yani tez aşamasında ben evlendim ve Aksaray’a taşındık. O şekilde olunca araya bir mesafe de girdi ve danışmanımla da iletişim kuramadım açıkçası. İlk temel neden buydu. Evlilik de tabii ki bir etken, çocuk da çok çabuk oldu. Bu da tabii başka bir etken. Tez aşamasının ilk başlarında henüz çocuk yoktu. Tam olarak hatırlamıyorum ama bir kere daha başlamıştım, kaydımı yeniden yaptırdığımda hamileydim zaten ama evet çocuk da zorlayıcı olmuştu.”

Yüksek lisans sürecinde anksiyete ile karşılaşan G10, süreci şu şekilde ifade ediyor;

“Ders dönemine aktif bir şekilde katıldığımız sırada pandemi baş gösterdi ve biz evlere geçtik. Herkeste o dönem zaten eve geçtik diye depresif haller oldu. Sonrasında eve kapandığımız o dönemde bende anksiyete gibi durumlar ortaya çıkmaya başladı. Çevremden tezim konusunda olumsuz şeyler duymak beni soğuttu. Aslında o dönemde beni maddi olarak destekleyecek bir burs vs. olabiliirdi. Çünkü beni aşağı çeken en önemli faktörlerden birisi de ekonomik durumdu. İlk uzatma aldığım dönemde işe girmiştim. İçimde bir umut oldu artık yazabileceğim diye çünkü artık para kazanabiliyordum. Fakat bu seferde yazacak vakti ve enerjiyi kendimde bulamıyordum çünkü çok yoruluyordum. Bir meslek lisesinde felsefe grubu öğretmenliği yapıyordum o dönem. Full ergen erkek dolu bir sınıfta disipline etmek gerçekten zordu özellikle kadın ve bekarsan seni çok ciddiye almıyorlar zaten.”

Yüksek lisans sırasında evlilik süreci geçirip daha sonra çocuk bakımı, onların sorumlulukları derken doktora sürecini G12 şu şekilde ifade etmektedir;

“İş gücü çocuklar derken haliyle akademiden biraz uzaklaşıyorsunuz. Doktorada da o şekilde olunca bir elim kolum akademide olsun diye düşünmüştüm kabul de edildim hani. Yeterliliği de verdik de işte büyük kızım üniversite sınav sürecinde. Yaş itibarıyla çocukların bazı dönemleri oldu. Evdeyken bir şekilde hallediliyor hani işte gece çocukları yatırınca ders çalışabiliyorsun falan evde olunca sabah da o yorgunluğu bir şekilde atıyorsun ama işe başladığımda vaktim olmuyordu yani. Hem çocuklar hem iş çok zor. Çok yoğun çalışırım genelde bir de eve gidince çocukların sorumlulukları evin ihtiyaçları falan zor oluyor. Okumayı çalışmayı seviyorum çocuklar da büyürse af çıkarsa dönmeyi düşünüyorum. Farklı bölümde doktora yapmanın da zorluğu var tabii. O zaman da çalışıyordum 2 tane çocuk vardı. Belki hamileliğin getirdiği bir zorluktur ama artık yaş da geçiyor bir şekilde. İnsanın bir yaştan sonra da bir eşiği oluyor bu anlamda doktora zor, bir kadın için evlilik de zor.”

Kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktora yarıda bırakma nedenlerini anlamak ve bu nedenleri daha görünür hale getirmek amacıyla yapılan bu çalışmada, toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği sorumlulukların kadın öğrenciler üzerinde baskı oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Evli ve çocuklu kadınlar, ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımı sebebiyle akademik kariyerlerini sürdürmemektedirler. Bu süreçte karşılaşılan cam tavan sendromu da kadınların akademide ilerlemelerini engelleyen görünmez bir bariyer olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın öğrenciler akademik yeterliliklerine olan güvenlerini kaybedip, karşılaştıkları zorluklar nedeniyle pes etmektedirler. Ekonomik zorluklar da kadın öğrencilerin eğitimlerini yarıda bırakmalarına yol açan önemli bir faktördür; akademiye devam edebilmek için gerekli maddi desteği bulamayan kadın öğrenciler, bu süreçte eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmaktadırlar. Bunun yanı sıra, kadın öğrenciler danışmanlarıyla yaşadıkları iletişim sorunları veya danışmanların kendilerine yeterli desteği vermemesi nedeniyle motivasyon kaybı yaşamaktadırlar. Akademik sorumluluklarla birlikte ailevi yükümlülükleri dengelemeye çalışan kadın öğrenciler, fiziksel ve psikolojik olarak yıpranmakta ve bu yorgunluk da akademiye yarım bırakma kararlarında etkili olmaktadır.

Literatür taramasında, özellikle pandemi döneminde uzaktan eğitim alan kadın öğrencilerin yaşadığı akademik eksiklikler, yükseköğretimde okul terkinin nedenleri ve bu sorunların önlenmesine yönelik çözüm yollarını içeren, geri dönen öğrenciler ve öğretim üyelerinin görüşlerine dayalı çalışmalara rastlanmıştır. Bu bağlamda, bu araştırma, yüksek lisans ve doktora yapan kadın öğrencilerin akademik yaşamlarında ve toplumsal hayatta maruz kaldıkları cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra, ev işleriyle yükümlü olmalarının yarattığı sorunları belirlemek açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Bekir S. Gür ve Muteber Gamze Bozgöz tarafından gerçekleştirilen, doktora yapan kadın öğrencilerin eğitimlerini terk etme nedenlerini inceleyen nitel bir çalışmada, akademik hayal kırıklığı, ev içi sorumluluklar ve kurumsal eksiklikler başlıca sorunlar olarak tespit edilmiştir. Bu çalışma, doktora bırakan kadın öğrencilerin karşılaştığı başlıca sorunları ele almakta ve akademik ortamdaki olumsuz tutumların, alan dışı akademik kadroların varlığının, ayrımcılığın, güç ve ego mücadelelerinin bu süreci olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Bahsedilen çalışmanın bulguları, kadın öğrencilerin doktora eğitimini bırakmalarında çocuk bakımı, iş-aile yaşamı dengesizliği, zor yaşam koşulları, yeterli destek görememe, zamansızlık ve yoğunluk gibi faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, literatürde yer alan benzer bulgularla uyumlu olup, mevcut çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Sonuç ve Öneriler

Kadınların ev içi ve iş yaşamı arasındaki dengeyi sağlamaya çalışırken karşılaştıkları ikili durum, sosyal bilimler literatüründe sıklıkla incelenen bir konudur. Ev işleriyle meşgul olurken aynı zamanda akademide başarılı olma çabası, kadınların yaşadığı çeşitli zorlukları ve çelişkileri içermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, akademide ve evdeki beklentiler ve kaynakların dağılımı gibi faktörler de bu ikilik durumunun halen daha devam etmesinin sebeplerinden biridir. Bu bağlamda kadın öğrencilerin görüşlerine dair yapılan araştırmamızda, akademik sıkıntılar, evlilik süreci ve çocuk bakımının yükseköğrenimleri olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Bu öğrenciler, eğitim sürecinde karşılaştıkları farklı iş fırsatlarına, maddi zorluklara, danışmanlık eksikliğine ve tez sürecinin zorluklarına ek olarak, evlilik, çocuk bakımı ve psikolojik sağlık sorunları gibi kişisel nedenlerle yüksek lisans ve doktora programlarını bırakma kararı aldıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırma kapsamında 13 kadımla görüşülmüş ve saha çalışması sonucunda çeşitli bulgular elde edilmiştir. Buradan hareketle ilk olarak, kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktora yarım bırakmalarındaki faktörler üzerinde durulmuş ve faktörlere neden olan sorunlar değerlendirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından ev içinde zaten aktif olan kadınlar, akademide yer almaya çalışırken ataerkil toplum tarafından ikincil duruma düşürülmektedirler. Bu ikincil durum, akademide kadınların ilerlemesinin önündeki en büyük engeldir. Daha önce yapılan araştırmalar, kadınların akademideki ikincil konumlarını açıklamada yetersiz kalmıştır. Bu çalışma hem kadın çalışmalarını literatürü için hem de kadın öğrencilerin akademi ve sosyal hayatlarında yaşadıkları zorlukları anlama açısından önem taşımaktadır.

Görüşülen kadınlara görüşme sonunda “Yüksek lisans ya da doktora geri dönmeniz halinde hangi konunun iyileştirilmesini istersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılara çalışmanın önceki bölümlerinde değinilmişti. Ekonomik sıkıntılar yaşayan kadın öğrenciler iyileştirilmesi gereken konular için ekonomik bir destek istediklerini dile getirdiler.

Kadın öğrencilerin danışmanların öğrenci yükünden bahsetmeleri ve bu durumun akademik çalışmaların kalitesini etkilediğini vurgulamaları, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini gösterebilir. Kadın öğrencilerin akademik yükleri ve danışmanlarıyla etkileşimleri, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini yansıtır. Toplum, kadınlardan ailevi ve toplumsal sorumlulukları üstlenmelerini bekleyerek, akademik yükümlülüklerini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, kadınların danışmanlık ve destek hizmetlerine erişimde yaşadığı zorluklar, cinsiyet temelli önyargılarla birleşerek ders yüklerini artırabilir. Bu durum, zaman yönetimi, fırsat eşitsizlikleri ve psikolojik baskılarla birleştiğinde, akademik başarılarını düşürebilir. Dolayısıyla, kadın öğrencilerin akademik deneyimleri, toplumsal cinsiyet dinamikleriyle sıkı bir şekilde bağlantılıdır. Toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri, kadınların akademik başarıları üzerindeki baskıları artırabilir. Özellikle kadın öğrenciler, danışmanların yüksek öğrenci yükü nedeniyle yeterince ilgi görememelerinin kendi akademik performanslarını olumsuz etkilediğini düşünebilirler. Danışmanların yüklerinin hafifletilmesi gerektiğini belirten kadın öğrenciler, akademik ortamda daha adil ve destekleyici bir yapı talep etmektedir. Bu, kadınların akademik dünyada daha iyi desteklenmesi gerektiği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin akademik başarıya olan etkilerini ele almayı gerektirir.

Kadın öğrenciler akademide kadın olmanın zorluğundan ve bununla beraber gelen sorunlar hakkında iyileştirme istemektedir. Kadın öğrenciler özellikle saha çalışmalarında her saha da çalışmadıklarını bazı sahalara “kadın” oldukları için giremediklerini dile getirmişlerdir. Bu durum şüphesiz toplumsal cinsiyetin getirdiği sorunlardan bir tanesidir. Kadın, erkeklerin yoğunluk olarak bulunduğu sahalarda çalışmakta çekinmekte ve daha da ilerleyen zamanlarda saha çalışmaların alanlarını değiştirerek konularından vazgeçmektedir. Kadın olarak her alana giremeyen kadın, saha çalışması öncesinde gireceği alanı özenle

seçmelidir. Kadın öğrenciler kadın olmanın gerektirdiği bir ayrıcalık olarak her alana girememekten şikayetçidirler. Erkeklerin daha yoğun olarak bulunduğu sahaları çalışırken iki kez düşünmektedirler. Kadın sadece saha çalışmasında değil gündelik hayatlarıyla akademiye dengede tutmakta da zorlanmaktadır. Kadın enerjisini sadece tek bir alana değil bir sürü alana paylaşmaktadır. Ev işleri, evli ve çocuk sahibi kadın öğrenciler için bebek bakımı, çalışan kadın öğrenciler için iş hayatı derken kadın enerjisini çoktan tüketmiş ya da geriye kalan enerjisini de akademiye aktarmış olmaktadır. Görüşülen kadınlar sadece akademi değil günlük iş hayatlarında da ekstra bir özveriyle çalışmaktadırlar.

Özbay'a göre, toplumda egemen olan ataerkil düzen, eğitimin kadınların geleneksel rollerini değiştirmesi yönünde kullanılmasını engellemekte, kadınlar için sosyal itibar aracı olarak kullanılmasını desteklemektedir. Böylece, eğitim kadınlar arasında yalnızca sınıf farklılıklarını ortaya koyan bir gösterge haline dönüşmektedir (Özbay, 2019, ss.136). Kadınlar bu düzende kendilerine biçilmiş rolü benimsemiş ve gerek iş hayatında gerekse de akademi olmalarının yanı sıra ev iş ve çocuk bakımında da etkin bir şekilde var olurlar. Kadın enerjisini çok yönlü harcadıktan bir süre sonra yorulup birinden feragat etmek zorunda kalıyor ve genelde işi değil akademiye bırakmayı seçiyor. Kandiyoti'ye göre, klasik ataerkillik alanlarında kadınlar genellikle hem piyasadaki elverişsiz emek ilişkilerine direnemiyorlar ve genellikle emeklerinin değersizleştirilmesine yol açan kısıtlayıcı kurallara dayanabildikleri sürece bağlı kalıyorlar (Kandiyoti, 2022, ss.136).

Kadınların ev içi ve iş yaşamı arasında denge kurmaya çalışırken karşılaştıkları zorluklar, toplumsal cinsiyet rolleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu çerçevede, kadınların akademik dünyada ilerlemeleri, evdeki yükümlülükleriyle karşı karşıya kaldığında zorlanmaktadır. Özellikle, ev içi emek ve bakım sorumlulukları, kadınların iş ve akademik kariyerlerinde sürekli bir ikili duruma düşmesine neden olmaktadır. Kesişimsellik kavramı bu sorunu daha geniş bir bağlama oturarak, sadece toplumsal cinsiyetin değil, aynı zamanda ekonomik durumun da kadınların yaşamlarında nasıl bir etki yarattığını gösterir.

Yoksulluk, kadınların akademik başarısızlıklarının ardında yatan önemli etmenlerden biridir. Sosyoekonomik zorluklar, kadın öğrencilerin yüksek lisans ve doktora eğitimlerini sürdürmelerini güçleştirirken, akademik kariyer hedeflerinden vazgeçmelerine sebep olabilmektedir. Yaptığımız araştırmalarda görüşülen kadınlar, akademik kariyerlerine devam etmelerini engelleyen en büyük faktörler arasında ekonomik zorlukları sıklıkla vurgulamışlardır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yanı sıra, kadınlara yönelik ekonomik destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kadın öğrencilerin dile getirdiklerinden yola çıkarak öneriler daha çok kadınlara psikolojik ve ekonomik destek çerçevesinde yoğunlaşmaktadır. Kadınlar için akademi, farklı bir psikoloji ve uğraş alanıdır ve bu alanda uyum sağlamak, kadınlar için daha zor olabilir. Çünkü kadınlar enerjilerini ve zamanlarını sadece akademiye değil, birçok farklı alana yaymaktadır. Ev içinde eşlerinden destek görseler de kadınlar genellikle kendilerini düzenleyici olarak görür ve sorumluluk hissederler. Çocuklarıyla yeterince ilgilenmediklerinde, çevrelerinden gördükleri baskı, akademiye uyum sağlamalarını zorlaştırabilir. Bu nedenle, kadınlara akademiye sağlanacak psikolojik destek, onların daha üretken olmalarına yardımcı olacaktır. Kadınlar için var olunan tek alan ev içi değil, aynı zamanda akademi ve iş hayatıdır. Ancak, kadınlar ev içinde kendilerine toplumsal cinsiyet bağlamında verilen sorumlulukları yerine getirmediğinde suçluluk duygusu hissetmekten kaçınmazlar. Bu durum, kadının bilinç düzeyiyle doğrudan ilgili değildir; kadın ne kadar haklarının farkında olursa olsun, ona biçilen rolün etkisi altındadır. Bu noktada, toplumun kadına yüklenen bu rollerin ağırlığını hafifletmek için sorumluluk alması gerekmektedir.

Toplum olarak, kadınlara bu farkındalığı sık sık hatırlatmalı ve bu rollerden dolayı hissettikleri suçluluk duygusunu hafifletecek adımlar atmamızdır. Bu adımları atacak olan aktörler, çeşitli sosyal grupları kapsamaktadır. Eğitim kurumları, kadın öğrencilerin karşılaştığı zorlukları anlayarak destekleyici politikalar geliştirme sorumluluğunu üstlenmelidir. Danışmanlar ve akademik personel, kadınların deneyimlerini dikkate alarak onlara rehberlik etmeli ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki bilinç düzeylerini artırmalıdır. Aileler, kadınların eğitimlerine ve kariyer hedeflerine destek olmalı, bu bağlamda sağlıklı bir iletişim kurarak rol model olmalıdır. Sivil toplum kuruluşları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularında farkındalığı artıran etkinlikler düzenleyerek sosyal değişimi teşvik edebilir. Medya ise toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayan ve kadınların başarılarını öne çıkaran içerikler üreterek kamuoyunu bilinçlendirme işlevini yerine getirmelidir. Bu aktörler, kadınların hissettikleri suçluluk duygusunu hafifletmek ve daha eşit bir toplumsal yapı oluşturmak için kritik bir rol oynamaktadır. Bu adımlar arasında, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, destekleyici politikalar ve toplumsal normların yeniden şekillendirilmesi yer alabilir. Bu bağlamda yapılan saha çalışmasının da bulgularından hareketle öneriler şu şekildedir:

- Yüksek lisans ve doktora öğrencileri için sosyal destek projesi ekonomik anlamda onları destekleyecektir. Bu sayede hem akademiye hem de çalışma hayatında aktif olmak zorunda kalmayacaklar ve yalnızca akademiye odaklanabileceklerdir.
- Yüksek lisans ve doktora sürecinde kadın öğrencinin ders dönemi ve tez konusu seçme durumlarında çevresinden alacağı görüşler oldukça önem taşımaktadır. Akran destek grupları gibi sosyal destek mekanizmaları sunulabilir.
- Görüşmeciler tez sürecinde çalışma alanlarının geniş olmadığını, sırf kadın oldukları için her sahaya giremediklerinden bahsetmişlerdir. Tez sürecinde kadınların çalışma alanlarını genişletmek için çeşitli konferanslar düzenlenebilir. Bu konferanslar, alanlarında uzman kişilerle tanışma, farklı araştırma yöntemleri hakkında bilgi edinme ve çalışmalarından bahsetme fırsatları sunabilir. Ayrıca kadın araştırmacıların desteklenmesi amacıyla özel etkinlikler yapılarak meslektaşlarıyla bağlantı kurulabilir. Bu şekilde çalışma alanlarını genişletirken destek ve ilham bulabilirler.

Kaynakça

- Bardakçı Ş. ve Oğlak S. (2022), *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Türkiye*, Toplumsal Politika Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, ss. 71-90.
- Başerer Berber Z. (2021), *Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini Giderme Yolları*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 10/3, s. 1215-1223, Türkiye.
- Bora A. (2021), *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Brown H. A. (2016), *Marx'ta Toplumsal Cinsiyet ve Aile*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Bülbül T. (2012), *Yükseköğretimde Okul Terki: Nedenler ve Çözümler*, Cilt: 37, Sayı: 166, ss. 219-235.
- Davidoff L. (2021), *Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Doğanay G., Çopur Z. (2021), *İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında İşlenen Aile İçi Rollerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi*, Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, ss. 57-73.
- Donavan J. (2021), *Feminist Teori*, İletişim Yayınları, 14. Baskı, İstanbul.
- Gülseven A. S. (2017), *Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Rollerini*, TBB Dergisi, (132), Ankara.
- Kale M., Nur İ. (2016), *Karl Marx ve Marksist Teori Açısından Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet*, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, ss. 40-55.
- Kandiyoti D. (2022), *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, Metis Yayınları, 7. Baskı.
- Kaplan A. (2018), *Kültürel Feminizm*, Sosyoloji Yüksek Lisans Programı Kadın Çalışmaları Dersi Ödevi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Karakuş E., Mutlu E., Diker Coşkun Y. (2018), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Öğretim Programlarının İncelenmesi*, Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı: 17, ss. 31-54.
- Kıroğlu Bayat E., Baykal Bayıldar B. (2021), *Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Yarattığı Engeller: Çalışma Yaşamında Varılmaya Çalışan Kadın*, 23/3, Cilt: 23, Sayı: 3, ss. 745-762.
- Korkmaz A., Başer M. (2019), *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Ataerkillik ve İktidar İlişkileri*, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, Cilt: 28, Sayı: 1, ss. 71-76.
- Kümbetoğlu B. (2005), *Sosyoloji'de ve Antropoloji'de Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Mills C. W. (2022), *Sosyolojik Tahayyül*, Hill Yayınları, İstanbul.
- Mizrahi R., Aracı H. (2010), *Kadın Yöneticiler ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Bir Araştırma*, Organizasyonu ve Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 149-156.
- Özbay F. (2019), *Kadın Emeği Seçme Yazılar*, İletişim Yayınlar, İstanbul.
- Özsöz C. (2008), *Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş*, Sosyoloji Notları, Sayı: 6, s. 51-55.
- Rose S. O. (2018), *Toplumsal Cinsiyet Tarihciliği*, Can Yayınları, İstanbul.
- Sancar S. (2012), *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar*, İletişim Yayınlar, İstanbul.
- Smith B. G. (2022), *Kadın Çalışmaları Temelleri*, İletişim Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul.
- Utma S. (2019), *Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cam Tavan Sendromu*, Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1, ss. 44-58.
- Carter, S., Blumenstein, M., & Cook, C. (2013). Different for women? The challenges of doctoral studies. *Teaching in Higher Education*, 18(4), 339–351. <https://doi.org/10.1080/13562517.2012.719159>

Uluslararası Üniversite Öğrencilerinin Spora Katılımları ve Sosyalleşme Süreçleri Arasındaki İlişki: Nitel Bir Araştırma

The Relationship Between Sports Participation and Socialisation Processes of International University Students: A Qualitative Research

Rahşan İNAL* Şeymanur KOLBÜKEN**

* Dr. Öğr. Üyesi, rahsan.inal@erzincan.edu.tr, ORCID:0000-0003-4461-0989

**Sosyal Araştırmacı, kolbukenseyma@gmail.com, ORCID: 0009-0002-6523-074X

Öz

Spor, bireylere sağlıklı bir beden ve zihnin yanı sıra sosyalleşme, sosyal- kültürel uyum ve pozitif düşünme gibi olumlu fırsatlar sunan bir alandır. Bu araştırmanın amacı da uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılımları ve sosyalleşme süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın olgusal dayanakları, nitel bir araştırma deseni, yüz yüze görüşme tekniği ile dokuz farklı ülkeden 35 uluslararası öğrencinin katılımıyla elde edilen verilerden oluşmaktadır. Veri analizi için tüm görüşmeler kelimesi kelimesine deşifre edilmiş, kodlama ve kategorilerin oluşmasından sonra iki ana tema belirlenmiştir. Birincisi spora katılım düzeyinde engeller ve olanaklar, ikincisi de bireysel/takım sporlarına katılım ve sosyalleşme. Sporun, takım sporlarının veya spor salonlarına gitmenin, spor tesislerinden ücretsiz yararlanmanın sosyalleşme için bir "alan" yarattığı tespit edilmiştir. Ancak dil yeterliliğinin hem spor alanında kurulan ilişkilerde hem de bu ilişkilerin spor alanı dışında devam ederek sosyalleşme sürecinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Spor "alanı" içinde yeni insanlarla tanışmaların mümkün olduğu ancak "spor alanı" dışında sosyal iletişimin devamlılığı ve güçlendirilmesinin dil yeterliliğiyle mümkün olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spora katılım, sosyalleşme, bireysel/takım sporları, uluslararası üniversite öğrencileri.

Abstract

Sport is a field that offers individuals positive opportunities such as socialisation, social-cultural adaptation and positive thinking as well as a healthy body and mind. The objective of this study is to investigate the relationship between the level of participation in sports by international university students and the processes of socialisation that they engage in. The research was based on a qualitative research design, which provided a factual basis for the study. Data were collected through face-to-face interviews with the participation of 35 international students from nine different countries. The data were analysed using a qualitative approach, with all interviews transcribed verbatim. The transcripts were then coded and categorised, leading to the identification of two main themes. The first theme concerns the barriers and opportunities associated with participation in sports, while the second theme focuses on the relationship between participation in individual and team sports and socialisation. It was found that sports, especially team sports or attending sports halls and free use of sports facilities create a "field" for socialisation. However, it has been revealed that language proficiency is effective both in the relationships established in the field of sport and in the socialisation process by continuing these relationships outside the field of sport. It has been determined that it is possible to meet new people within the "sports field", but the continuity and strengthening of social communication outside the "sports field" is possible with language proficiency.

Key words: Sports participation, socialisation, individual/team sports, international university students.

Giriş

Bu çalışmada Türkiye'ye eğitim amacıyla gelen uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılım düzeyleri ve sosyalleşme süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmektedir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi ulaşım ağlarına daha kolay erişilebiliyor olmasıyla birlikte küresel düzeydeki göçler kapsamında uluslararası öğrenci hareketliliği de artmaktadır. Örneğin 2021 yılında Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü'ne (OECD) üye ülkelerde ortalama olarak öğrencilerin %7'si kendi ülkeleri dışında düzenlenen yükseköğretim düzeyindeki programlara kayıt yaptırmıştır (OECD, 2023). Ağırlıklı olarak yüksek öğrenim ve lisans düzeyinde gerçekleşen uluslararası eğitim göçlerinin öznel öğrenciler, her ne kadar hazırlıklı olsalar da ev sahibi ülkelerde sosyal, kültürel boyutlarda uyum ve sosyalleş(e)meme problemleri ile karşılaşmaktadırlar. Başta ABD ve Birleşik Krallık olmak üzere farklı ülkelere eğitim amacıyla göç eden öğrenciler sosyal izolasyon yaşamakta, anavatanlarına/evlerine özlem duyabilmekte, ikinci (yabancı) bir dili kullanmakta zorlanabilmekte, ikinci dil kullanımının getirdiği güçlüklerle, varılan ülkelerde önyargılar, ayrımcılık ve ekonomik kaygılar gibi sorunlarla da mücadele etmeye çalışmaktadırlar (Brown ve Holloway, 2008; Hyams-Ssekasi, Mushibwe ve Caldwell, 2014).

Türkiye'ye de her yıl artan sayıda farklı ülkelerden üniversite öğrencisi, eğitim amacıyla göç etmektedir (Yılmaz ve Güçlü, 2021; YTB, 2023). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi istatistiklerine göre 2022-23 öğretim yılında Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu üniversite öğrenci sayısı erkek 179.578, kadın 121.971 toplam 301.549'dur. Bu sayı Vakıf MYO, Vakıf ve Devlet üniversitelerinin tamamını kapsamaktadır. Farabi, Mevlana ve Erasmus Değişim programları ile gelen öğrenci sayısı ise 6047'dir (Yükseköğretim Kurulu, 2024). Eğitim amaçlı olarak Türkiye'ye göç eden uluslararası üniversite öğrencileri de diğer ülkelerde olduğu gibi sosyal, akademik, kültürel ve ekonomik problemlerden kaynaklı olarak uyum sağlamada güçlük çektiklerini gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Türkiye'deki uluslararası üniversite öğrencileri, yabancı bir dilde eğitim ve yabancı dil yetersizliği temelinde iletişim kurmaya karşı çekingenlik, ayrımcılığa uğradığını düşünme (Altun ve Murat, 2022), barınma, kandırılma ve korkutulma duygusu, tecrübesizlik, resmi prosedürler konusunda bilgi eksikliği, kültürel farklılık, destek eksikliği ve dışlanmışlık (Ehtiyar, Güzel ve Rzazade, 2021), Türk öğrencilerle gerçekleşen iletişim biçimleri, yaşam tarzı farklılıkları, kampüs etkinliklerine ve organizasyonlarına katılım derecesi (Diallo, 2022), varılan ülkedeki öğretme ve öğrenme yöntemlerindeki farklılıklar, yemekler, iletişim ve mevsimsel farklılıklara uyum (İnce ve Koçak, 2018), psikolojik olarak yaşam doyumlarında ve genel sağlık durumları düzeyinde düşüklük (Gökcyer, 2017), eğitim sistemine uyum sağlayamama (Kalaycı ve Göç, 2023) ile dil ve ekonomik yetersizlik temelli sorunlar yaşamaktadırlar (Aydın Kartal, Işık ve Yazıcı, 2018). Farklı akademik ve sosyokültürel ortamla karşılaşmak, adaptasyon problemleriyle de başa çıkılmadığı durumlarda ise sosyal izolasyona, hatta öğrencilerin uyum süreçlerinde yaşadıkları olumsuz deneyimler sebebiyle okul terkini düşünmelerine de neden olabilmektedir (Kısa, Gün, Turabik ve Neyişçi, 2023). Bu önemli sorunlar ve sonuçlar nedeniyle yeni bir ülkede, yeni bir akademik ve sosyal çevreyle karşılaşan uluslararası üniversite öğrencilerinin gittikleri üniversitelerde akademik, sosyal- kültürel çevreye uyum süreçlerini kolaylaştıracak, onların sosyalleşmelerini destekleyecek çözümler üretilmesi önemlidir. Bu açıdan sporun, uluslararası üniversite öğrencilerinin sosyalleşmeleri, onların geldikleri üniversitelere, şehirlere ve sosyal çevreye daha kolay uyum sağlamaları ve olumlu bir akademik deneyim yaşamaları için bir araç olabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar da sporun bu olumlu niteliklerine vurgu yapmaktadır. Çünkü spor sadece fiziksel aktiviteler ve oyunlardan ibaret değildir. Spor sosyal dünyaların oluşumu için odak noktası olarak hizmet etmektedir. Grup üyeleri sosyal dünyaya uyum sağlamak için, davranışlarını ve zihniyetlerini belirli bir dizi faaliyet etrafında dönecek şekilde ayarlayabilir. İnsanlar sosyalleşme araçları tarafından spor dünyalarında da sosyalleştirilebilmektedir (Delaney ve Madigan, 2015, 113). Farklı ülkelerde ve topluluklarla yapılan araştırmalar çeşitli düzeylerde spora katılım/toplulukla izlemenin sosyalleşme, bütünleşme, sosyal ve kültürel uyum süreçlerinde olumlu katkısı olduğunu göstermektedir. Sporun, spor takım taraftarlarının sosyalleşmelerine (Melnick ve Wann, 2011), göçmen entegrasyonuna (Buser, Zwahlen, Schlesinger ve Nagel, 2022; Makarova ve Herzog, 2014), üniversite öğrencilerinin sosyalleşmeleri ve yeni insanlarla tanışarak arkadaş edinmelerine (Olănescu, 2021; Sahin ve diğerleri, 2022), öğrencilerin kültürel bakım ve çok kültürlü bir çevreye uyum sağlamalarına (Allen, Drane, Byon ve Mohn, 2010) olumlu katkısı bulunmaktadır. Türkçe literatürde de yetişkinler arasında ve üniversitelerde öğrencilerle yürütülmüş, spor ve sosyalleşme ilişkisi bağlamında bazı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar olumlu sonuçlara işaret etmektedir (Bayrak ve Yıldırım, 2019; Filiz, 2010; Küçükbaş Duman, 2020; Özdiñç, 2005). Dolayısıyla Türkiye'ye eğitim amaçlı göç eden uluslararası üniversite öğrencilerinin de yaşadıkları sorunların çözümünde bir araç olması bakımından spora katılım düzeyleri ile sosyalleşme süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesi dikkate değer bulunmaktadır. Aynı zamanda uygulamaya dönük öneriler sunan bir araştırma konusu olması sebebiyle önem arz etmektedir. Bu kapsamda araştırmanın cevap aradığı sorular şöyledir: Uluslararası üniversite öğrencileri spora katılım sağlıyorlar mı? Öğrencilerin spora katılımlarını kolaylaştıran/zorlaştıran nedenler nelerdir? Spora katılım öğrencilerin sosyalleşme süreçlerini nasıl etkiliyor? Bu çerçevede çalışmamız, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde (EBYÜ) dokuz farklı ülkeden gelen 35 uluslararası üniversite öğrencisi katılımcıyla yürütülmüş nitel bir araştırmadır.

Makalenin bölüm başlıkları şöyle düzenlenmiştir: Giriş bölümünden sonra üç başlıkta (sosyalleşme, spor ve sosyalleşme, Türkçe literatürde spor ve sosyalleşme) literatür tarama, ardından araştırma yöntemi bölümüne yer verilmiş, daha sonra bulgular ve tartışma, son olarak sonuç ve değerlendirme bölümü gelmektedir.

Literatür Tarama

Uluslararası öğrenci hareketliliği küresel göçlerin bir bileşenidir (Kalaycı ve Göç, 2023). Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2024) göçü "kişilerin normal ikamet yerlerinden, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yeni bir ikamet yerine gitmeleri" olarak tanımlamaktadır. Uluslararası göç ise "insanların devlet sınırlarını aşması ve ev sahibi devlette asgari bir süre kalmasıyla gerçekleşmektedir"(IOM, 2024). "Uluslararası öğrenci" ya da "yabancı uyruklu öğrenci" ise köken (menş) ülkesi dışında bir

ülkedeki eğitim programına kayıtlı ve bu eğitim programına belirli bir süre yüz yüze devam eden öğrencidir.¹ Dolayısıyla eğitim amaçlı olarak ulus devlet sınırlarını aşan ve başka bir devlette belirli bir süre yaşayacak öğrencilerde geçici olarak göç sürecinin içindedir. Gittikleri üniversitelerde kalışlarıyla ilgili zaman, öğrencilerin öğrenim süresiyle eşitleniyor olsa da hem gündelik hem akademik hayatta geçici olarak “göçmen” statüsünü de deneyimlemektedirler. Uluslararası üniversite öğrencilerinden ev sahibi ülkelerin akademik sürecini ve bu süreçle ilgili resmi/bürokratik işlemleri bilmeleri beklenmektedir. Benzer biçimde ev sahibi ülkedeki toplum, kültür ve ekonomi hakkında bilgi sahibi olmaları gündelik hayatlarını kolaylaştırmaktadır. Uluslararası öğrencilerden beklenen davranışlar “topluluğun/toplumun etkileşimde bulunduğu grubun kültürünü öğrenme” yani sosyalleşme/toplumsallaşma/sosyalizasyon sürecidir.

Sosyalleşme

Başta sosyoloji olmak üzere günümüzde diğer sosyal bilim alanlarının temel araştırma konularından biri sosyalleşmedir. Fichter'e göre (2001,23) sosyalizasyon iki perspektiften tanımlanabilir. Birincisi birey üzerinde eylemde bulunan toplum açısından nesnel olarak sosyalizasyondur. Toplumun kültürünün bir kuşaktan diğerine geçirildiği ve bireyin, örgütlenmiş sosyal yaşamın kabul edilmiş, onaylanmış yollarına uyarlandığı bir süreçtir. Nesnel sosyalizasyonun işlevi belirli bir toplumun sahip olduğu yaşama desenini, değerleri ve hedefleri bireylerin yavaş yavaş benimsemesi için, özellikle de bireylerin toplumda yerine getirmek zorunda oldukları sosyal rolleri öğrenmeleri için, bireylerin gereksindiği hüner ve kuralları geliştirmektir. Diğer perspektif yani öznel olarak sosyalizasyon ise, bireyin çevresindeki kişilere uyarlanması sırasında oluşan öğrenme sürecidir. Kişi içinde yaşadığı toplumun alışkanlıklarını alır. Kişi bir göçmen ise yeni toplumuna sosyolojik anlamda “doğallaştırılır”. Sosyalleşmeyi gelişim kuramları eşliğinde açıklayan Giddens'a göre ise (2006,166) sosyologlar genellikle sosyalleşmenin, bir dizi farklı sosyalleşme aracıyla ve iki geniş aşamada gerçekleştiğinden bahsetmektedirler. Sosyalleşme araçları (ya da ajanları) sosyalleşme süreçlerinin gerçekleştiği gruplar veya sosyal bağlardır. Birincil sosyalleşme bebeklik ve çocukluk döneminde gerçekleşir ve kültürel öğrenmenin en yoğun olduğu dönemdir. Çocukların dili ve daha sonraki öğrenmeler için temel oluşturan temel davranış kalıplarını öğrendikleri zamandır. Aile bu evrede sosyalleşmenin ana aracıdır. İkincil sosyalleşme çocukluğun ilerleyen dönemlerinde ve olgunluk çağında gerçekleşir. Bu evrede diğer sosyalleşme araçları aileden bazı sorumlulukları devralır. Okullar, akran grupları, örgütler, medya ve nihayetinde işyeri bireyler için sosyalleştirici güçler haline gelir. Bu bağlamlardaki sosyal etkileşimler, insanların kendi kültürlerinin kalıplarını oluşturan değerleri, normları ve inançları öğrenmelerine yardımcı olur.

Uluslararası üniversite öğrencilerinin ulusötesi alanlarda “yeniden” sosyalleşmelerinin aracı kurumları aileden ziyade okul/üniversite, arkadaş grubu ve medyadır. İşlevselci teorisinin kurucusu T.Parsons'un da (1991/1951, 165) altını çizdiği gibi sosyalleşme yetişkin statüsü elde edilince sona ermez, çocukluktan itibaren rol değişimiyle yenilenir. Yeni bir toplumsal çevrenin/kariyer beklentilerine göre de biçim ve içerik alır. Bauman (2010, 44-45) ise sosyalleşmenin çocukluk deneyimiyle sınırlı olmadığını, sosyologların birincil ve ikincil sosyalleşme ayrımları yerine sosyalleşmeyi bitimsiz bir süreç olarak düşünmeyi önermektedir. Çünkü “her yeni durumda” yeniden sosyalleşiriz. “Daha az çarpıcı biçimlerde olsa da, her birimiz neredeyse her gün ikincil sosyalleşme sorunlarıyla karşılaşırız; en bariz olarak bunu okul değiştirdiğimizde, üniversiteye gittiğimizde ya da üniversiteden ayrıldığımızda, yeni bir işe girdiğimizde, bekarlıktan evliliğe adım attığımızda, kendimize yeni bir ev satın aldığımızda, taşındığımızda, ana baba olduğumuzda, yaşlı bir emekliye dönüştüğümüzde vb. yaşarız.” Grusec ve Hastings'e göre (2007) ise sosyalleşme en geniş anlamıyla bireylerin bir veya daha fazla sosyal grubun üyesi olmalarına “yardımcı olunma” biçimini ifade etmektedir. Yazarlar tanımlamadaki “yardımcı olmak” sözcüğünden yola çıkarak sosyalleşmenin tek yönlü olmadığını, sosyal grubun yeni üyelerinin de sosyalleşme sürecinde aktif olduğunu, sosyal grubun eski üyelerinden kabul ettikleri şeylerde seçici olduklarını vurgulamaktadır. Bu noktada sosyalleşme de tek yönlü değil çift yönlü bir süreçtir ve sosyal grubun yeni üyelerinin de eski üyeleri sosyalleştirebilmeleri söz konusudur. Özetle günümüzde sosyalleşme sadece bir grubun diğerine tabii olarak uyum sağlaması ya da şekillendirilmesi değil, diyalogu, etkileşimi ve her yeni durumda “yeniden öğrenmeyi” içermektedir.

Spor ve Sosyalleşme

Spor sosyolojisi araştırmalarının ilk yıllarından itibaren sosyalleşme; spor aracılığıyla ve spor sosyalleşmesi olarak dikkate alınan araştırma konularından biridir (Greendorfer ve Lewko, 1978; Kenyon ve McPherson, 1974; Yamaguchi,1984).² Bireyin katılım sağladığı sporun kimliğine sahip olma süreci, örneğin bisiklete binmenin öğrenilmesi, deneyimlenmesi, kent mekanlarındaki sürüşlerle bisikletçi kimliklerinin oluşması spor sosyalleşmesi içindeyken (Adam ve Ortar, 2021, xxiv), sosyalleşme, sosyal kültürel çevreye uyum, bütünleşmenin sağlanmasında, “spor aracılığıyla sosyalleşme” söz konusudur. Her ne kadar spor merkezli işlevselci sosyolojik yaklaşımlar elit sporcular için sosyalleşmeyi ele alıyor olsalar da analizleri amatör spora katılım sağlayan bireylere de uyarlanabilir nitelikler taşımaktadır. Spor aracılığıyla sosyalleşme ise, bireyin spor dünyasına girdikten

¹ Resmi Gazete'de yabancı uyruklu öğrenci, “her derece ve daldaki eğitim kurumlarında öğrenim gören veya Türkçe kurslarına katılan T.C. uyruğunda bulunmayan kişi” olarak tanımlanmıştır (T. C. Resmi Gazete, 1985:3). Türkçe literatürde de zaman zaman karşılaştığımız “yabancı uyruklu öğrenci” daha çok vatandaşlık temelinde bir tanımlamadır ancak genel literatürdeki “uluslararası öğrenci” ile aynı anlamda kullanılmaktadır.

² 1970'ler sosyal öğrenme kuramının öne çıktığı yıllardır. Bu yıllardaki araştırmalarda ağırlıklı olarak sosyal rol-sosyal öğrenme modelinin sporda sosyalleşmenin doğasını incelemek için en uygun model olacağı savunulmuştur. Spor içindeki rollerin öğrenilmesi de bu süreçte dahildir. Spor sosyolojisinde işlevselci teori ve spor odaklı bir yaklaşımda; bireylerin sporda kalma kararını etkileyen sosyal süreçler, spor aracılığıyla sosyalleşme; bireyin sosyalleşme araçları tarafından katılımcı, izleyici ya da tüketici olarak spora katılmaya teşvik edildiği süreç ise sporda sosyalleşme olarak açıklanmaktadır (Delaney ve Madigan, 2015).

yani spora katılımından sonra, bu katılımın devam etmesi bireysel yetenekle, aile ve arkadaşların birey üzerindeki etkisiyle, kaynakların devamlılığı ve kişinin spor yaparken başarı ya da olumlu bir deneyim yaşayıp yaşamadığı ile ilişkilidir. Spor aracılığıyla sosyalleşme sürecindeki diğer önemli öge “kardeşlik bağı”dır. “Kardeşlik bağı”, spor katılımcılarının, bir grubun üyesi olarak takım arkadaşlığını, grubun amaçlarına bağlılığı teşvik ettiği ve pekiştirdiği bir süreç olarak aralarında bağ kurma fırsatları sağlar (Delaney ve Madigan, 2015,105-106). Uluslararası öğrencilerde tıpkı diğer yer değiştiren/göç deneyimi yaşayan göçmenler gibi yeni bir kurumsal yapıya ve örgüt iklimine uyum sağlamak durumunda oldukları için, kurumsal yapının sunduğu yeni değerler sistemi, yeni sosyal ve eğitimsel organizasyonlar, davranışlar ve beklentilerle birlikte uyum sorunlarıyla uğraşmak zorundadır (Zhou, 2008). Bu kapsamda spora katılım, uluslararası üniversite öğrencilerinin yeni üniversitelerine, akademik-sosyal-kültürel uyum sağlamalarını kolaylaştırarak sosyalleşmelerine katkı sunabilir mi? Literatürde spora katılım, sosyal-kültürel uyum, bütünleşme ve sosyalleşmeye yönelik çalışmalar soruya bazı farklılıklarla birlikte olumlu cevaplar vermektedir.³ Örneğin Olănescu (2021), Romanya’da üniversitedeki öğrencileriyle yaptığı araştırmasının sonucunda katılımcıların %10’unun arkadaşlarıyla spor yaptığını ve arkadaşlarıyla birlikte spor yapmanın katılımcılar için teşvik edici olduğunu tespit etmiştir. Olănescu’ya göre (2021, 24) spor üniversite öğrencilerinin dersler, seminerler, laboratuvarlar, projeler, sunumlar ve sınavlarla dolu stresli hayatlarından kurtulmalarının bir yolu olmakla birlikte sosyal açıdan da insanları bir araya getiren ve topluluğa aidiyet duygusu oluşturan önemli bir güçtür. Spor yoluyla sosyalleşme, katılım sıklığı ve deneyimlenen şekline bağlı olarak değişmektedir. Melnick ve Wann (2011) ise Avustralya’da 163 üniversite öğrencisi katılımcıyla [101 erkek (%62) ve 62 kadın (%38)] gerçekleştirdikleri araştırmalarında sporla ilgili olumlu geçmişe sahip olan spor taraftarı katılımcıların sosyalleşme sürecini incelediler. İzleyici olarak spor sosyalleşmesinde, erkeklerin spor takım taraftarlığında en etkili sosyalleşme ajanı arkadaşlar, kadınların ise arkadaşlar, ebeveynler ve okul aynı düzeyde sıralanmıştır. Bu bakımdan da “arkadaş” faktörünün uluslararası üniversite öğrencilerinin spora izleyici olarak katılımında da hem “birincil” hem “ikincil” sosyalleşme kapsamında etkili araçlar oldukları açıktır. Çünkü sporda sosyalleşme sadece sporu yapan olarak sosyalleşme değil, izleyici ya da spor tüketicisi olarak sosyalleşmeyi de kapsamaktadır. Allen ve diğerleri (2010) ise Amerika’da dört üniversitede uluslararası öğrencilerle yapılan araştırmalarında katılımcıların, spor aracılığıyla kültürel kimliklerini korumaktan ziyade, çok kültürlü bir çevreye spor yoluyla uyum sağladıklarını göstermektedirler. Chiu, Cho ve Kim (2023), üniversite sporu deneyiminin öğrencilerin hem sosyal uyumunu hem de üniversitede yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Türkçe Literatürde Spor ve Sosyalleşme

Türkçe literatürde uluslararası üniversite öğrencilerinin sorunlarıyla ilgili yeterli sayıda araştırma bulunmasına rağmen doğrudan spor ve sosyalleşme başlığında uluslararası üniversite öğrencileriyle yürütülmüş yeterli sayıda ve nitelikli araştırma mevcut değildir. Ancak başta çocuklar olmak üzere diğer yaş gruplarından göçmen/ mültecilerin spor ya da boş zaman etkinlikleri ile entegrasyon, sosyal/kültürel uyum konusunda araştırmalar yapılmıştır. Çalışmamızda sosyalleşme literatürü ağırlıklı olarak sosyolojik boyutlarıyla ve sosyal kültürel uyum bağlamında ele alındığı için bu çalışmalardan da yararlanılmıştır. Literatürde spora katılım ile kadın mültecilerin (Esentaş, vd. bak. 2020), göçmen ve mülteci çocukların (Çankaya ve Tozlu, 2021; Osmanoglu ve Uzun, 2022; Çağış, 2022) sosyal uyum ve bütünleşme sürecine olumlu katkıları olduğu tespit edilmiştir. Doğan ve Tunçkol (2023), Ortadoğu, Afrika ve Arap Yarımadasındaki ülkelerden Bartın Üniversitesi’ne gelen uluslararası üniversite öğrencilerinin sosyokültürel uyumlarını spor bağlamında nicel bir araştırma yürüterek incelemişler ve araştırmaları katılımcıların çoğunluğunun spor geçmişi olmasının (% 76,4) uyum düzeylerinin yüksek çıkmasına sebep olduğunu göstermektedir. Moqaddam (2024), sporun Afgan göçmenler ve yerel halkın etkileşimini, aidiyet duygusu hissetmelerini ve yerel kültürü deneyimlemeleri için gerekli koşulları ve fırsatları sağladığını, aralarındaki sosyal uyumu ve çeşitliliğe saygıyı güçlendirdiğini tespit etmiştir. Özçetin (2013), Bursa’da yükseköğrenim gören, çeşitli üniversite ve bölümlere devam etmekte olan 221 yabancı uyruklu öğrenciyle yapılan araştırmasının sonuçlarından biri de sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılımlarına göre sosyal uyumlarında olumlu yönde bir farklılık olmasıdır. Son yıllarda yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sayısındaki artışla, yeterli sayıda olmasa da, spor aracılığıyla entegrasyon projelerinin de yürütüldüğü görülmektedir (İstanbul Medipol Üniversitesi,2024). Genel olarak Türkçe literatürde uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılım düzeyleri ve sosyalleşme ilişkisi temelindeki araştırmaların sınırlılığı aynı zamanda araştırmamızın önemini de göstermektedir.

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, nitel bir araştırma tasarımıyla yürütülmüştür. Çünkü nitel araştırma, dünyayı görünür kılan bir dizi yorumlayıcı, maddi pratikten oluşur. Nitel araştırmacılar da olayları doğal ortamlarında inceler ve olguları da insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından anlamlandırmaya veya yorumlamaya çalışırlar (Denzin ve Lincon, 2017,45). Araştırmanın verileri EBYÜ’de 2022-23 öğretim yılında öğrenim gören uluslararası üniversite öğrencileri ile yapılan yüz yüze görüşmeler ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları aracılığıyla elde edilmiştir. Yüz yüze görüşme tekniği, araştırmacıya araştırma konusuyla ilgili “anlama” sağlarken, bulgularda genellemeyi hedeflemez. Amaç görüşme yapılan kişinin sesinden dinlemek, detaylara ulaşabilmektir (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2023, 157-172). Zira araştırma konusuna olan ilginin belirginleşmesinde yabancı uyruklu öğrencilerin yerli öğrencilerle daha az iletişim kurduklarının gözlemlenmesi etkili olarak araştırma özneleri olana katılımcıların sesinden detaylara ulaşılma hedeflenmiştir. Araştırmanın yapıldığı 2022-23 öğretim yılında, EBYÜ’de toplam kayıtlı yabancı uyruklu öğrenci sayısı erkek 621, kadın 275 olmak üzere toplam 896’dır. Öğrenim amaçlı olarak üniversiteye gelen tüm

³ Son yıllarda sporun toplumsal işlevlerinin fark edilmesiyle dezavantajlı gruplara yönelik spor sosyal hizmet çalışmalarına da ilgi artmaktadır (Newman ve diğerleri, 2019). Savunmasız gençlerin spor aracılığıyla sosyal kapsayıcılığının artması ve toplumsal bütünleşmeyle ilgili olumlu sonuçlar verdiği uygulama örnekleri de bulunmaktadır (Corvino, D’Angelo ve Gozzoli, 2023).

öğrenciler istatistiklerde yazıldığı ülke isimleriyle şöyledir: Azerbaycan Cumhuriyeti (207), Suriye Arap Cumhuriyeti (204), Somali Federal Cumhuriyeti (145), Irak Cumhuriyeti (62), İran İslam Cumhuriyeti (43), Türkmenistan (41), Afganistan İslam Cumhuriyeti (34) Mısır Arap Cumhuriyeti (22), Kazakistan Cumhuriyeti (27), Filistin (12). Ayrıca Farabi, Mevlana ve Erasmus Değişim programları ile gelen öğrenci sayısı ise 10'dur (Yükseköğretim Kurulu, 2024).

Bu araştırmada görüşme yapılan uluslararası öğrencilerin eğitim amaçlı bir göç deneyimi içinde olmalarından dolayı görüşmelerde bazı hassasiyetler olabileceği akılda tutularak göç araştırmalarındaki duyarlılıklara özen gösterilmiştir (Kümbetoğlu, 2012). Örneğin katılımcılar Türkçe dil yeterliliği sınavını başarıyla tamamlamış olabilirler ancak gündelik pratikte kendilerini iyi ifade edemeyebilirler ve bu araştırmanın ertelenmesi ile sonuçlanma riski bulunmaktaydı. Bu konuda başlangıçta saha araştırmacısının da "Türkçe iletişim problemi olabilir mi?" kaygısı gündeme gelmiştir, ancak yapılan üç pilot görüşmeden sonra iletişimin sağlanabileceği ve araştırmanın yapılabileceği düşünülmüştür. Bu noktada saha araştırmacısının da aynı zamanda üniversite öğrencisi konumu, araştırmacı-katılımcı mesafesinin azalmasına neden olarak katılımcılar için olumlu bir iletişim süreci yaratmıştır. Görüşme yapılan çoğu katılımcı diğer arkadaşlarının da araştırmaya katılımını sağlamış, böylece kartopu örnekleme tekniğiyle katılımcı grubuna ulaşılmıştır. Ancak bazı katılımcıların Türkiye'ye geldikleri ilk süreçte dışlanmaya maruz kalmaları da bir Türk öğrenci olan araştırmacıya karşı ön yargılı yaklaşımlarına neden olmuştur. Ancak aynı katılımcılarla görüşmenin ilk dakikalarında olumsuz ön yargılar kaldırılmış ve bu katılımcılar şikayetçi oldukları dışlanma problemleri hakkında da araştırmacıyı bilgilendirmişlerdir. Bu noktada da araştırmacı ve katılımcıların yaş farklarının fazla olmaması, iki tarafında öğrenci olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırmacının cinsiyetinin araştırma seyrini etkilediğine bir gözlem söz konusu olmamıştır. Katılımcıların çoğu kendilerini Türkçe ifade edebilirken arada sırada Türkçe kelimeleri hatırlamakta ve kendilerini ifade etmekte zorlanınca, saha araştırmacısı katılımcıların kendilerini rahat ifade etmelerine destek olmuştur. Ancak genel olarak derinlemesine cevaplar alınamamış, dil yeterliliği olmayan bazı katılımcıların sorulara açık ve uzun cevaplar vermek yerine kısa cevaplar vermesi de araştırmanın sınırlılığı olmuştur. Bu konudaki araştırmanın bir diğer sınırlılığı araştırma bütçesi olmadığı için tercüman desteği alınamamasıdır.

Araştırma için EBYÜ, Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu'na araştırma onayı için başvurulmuş ve etik kurul onayı alınmıştır.⁴ Üç pilot görüşmenin ardından sorularda bir problem olmadığı anlaşılmış ve araştırma başlatılmıştır. Görüşmeler öncesinde katılımcılara "Aydınlatılmış onam formu" nda da yer alan araştırma içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Tüm katılımcılar ve araştırmacılar tarafından onam formu imzalandıktan sonra görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların tamamı ses kayıt cihazı ile kayıt alınması için onay vermiştir. Dokuz farklı ülkeden 35 katılımcıyla, 15-30 dakika süren yüz yüze görüşmeler üniversite yerleşkesi içerisinde bulunan sosyal tesisler ve dersliklerde gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasına hazırlık ve verilerin toplanması altı hafta sürmüştür. Bütün katılımcıların en az yarım dönemini üniversite geçirmiş olmasının sağlanması amacıyla görüşmeler Güz Dönemi sonunda yapılmıştır.

Araştırmanın veri analizindeki aşamalar şöyledir: Yüz yüze görüşmeler kelimesi kelimesine word (27.830 sözcük) dosyasına aktarıldı. Makaleye bire bir aktarılan görüşmelerde, katılımcı ifadelerinin daha anlaşılır olması için düzenleme yapılarak, boşluklar üç nokta ile belirtilmiştir, parantez içlerine bazı açıklamalarla birlikte bazı kelimelere de anlamlı olması için çekim ekleri eklenmiştir. Tüm katılımcılar (K) harfi ile belirtilmiştir. Kodlamalar ve kategorilerin ardından geniş kapsamlı iki tema tespit edilmiştir. Birincisi "Spora katılım düzeyi engeller ve olanaklar. İkincisi "Bireysel/takım sporlarına katılım ve sosyalleşme".

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılımcısı öğrencilerin tamamı sınav sonucu yerleştirilmek suretiyle EBYÜ'de kayıtlı uluslararası statüde olan öğrencilerdir. Katılımcılardan altı kişi birinci sınıfa, altı kişi üçüncü sınıfa ve yirmi üç kişi de ikinci sınıfa devam etmektedir. Dolayısıyla Türkçe dil yeterliliği sınavına girmişler ve en az bir yıldır Türkiye'de bulunan öğrencilerden oluşmaktadır. 13 kadın ve 22 erkek katılımcının yaş ortalaması 21'dir. Katılımcı nitelikleri tablosunda da görülebileceği gibi genel olarak kadın katılımcıların fitness, voleybol ve zumba, erkek katılımcıların ise futbol, spor salonunda vücut geliştirme ve boks gibi spor branşlarıyla ilgilenmektedirler. Özellikle Azerbaycan'dan gelen erkek katılımcılar ülkelerinde uzun süre boks sporu ilgilenmişlerdir. 8 katılımcının ailesinde spor yapan bulunmamaktayken, 27 katılımcının ailesinde en az bir kişi spor yapmaktadır. Aile üyelerinin spora katılımlarının, spor sosyalleşmesine katkı sunarak olumlu etkilediği bilinmektedir (Kenyon ve McPherson, 1974). Dolayısıyla katılımcı grubunun çoğunluğunun spor katılımcısı olduğu görülmektedir.

⁴ EBYÜ Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu'nun 22 Aralık 2022 tarihli, 12/21 numaralı kararı.

Tablo: Katılımcı Nitelikleri

K	Cinsiyet	Köken Ülke	Yaş	Okuduğu Bölüm	İlgilendiği Spor Branşı
K1	Erkek	Irak	20	Bilgisayar Mühendisliği	Futbol
K2	Erkek	Irak	20	Havacılık Yönetimi	Masa tenisi/futbol
K3	Erkek	Mısır	21	Makine Mühendisliği	Voleybol
K4	Kadın	Somali	22	Hosteslik	Koşu
K5	Kadın	Somali	21	Havacılık Yönetimi	Jimnastik
K6	Erkek	Azerbaycan	18	Bilgisayar Mühendisliği	Vücut geliştirme/futbol
K7	Erkek	Mısır	25	Bilgisayar Mühendisliği	-
K8	Erkek	Suriye	18	Bilgisayar Mühendisliği	Futbol/ Vücut geliştirme
K9	Erkek	Suriye	21	Bilgisayar Mühendisliği	Vücut geliştirme
K10	Kadın	Suriye	19	Eczacılık	-
K11	Erkek	Azerbaycan	19	Bilgisayar Mühendisliği	Vücut geliştirme
K12	Kadın	Somali	19	Finans ve Bankacılık	-
K13	Erkek	Suriye	23	İnşaat Mühendisliği	Futbol/Voleybol
K14	Kadın	Somali	22	Finans ve Bankacılık	Vücut geliştirme
K15	Erkek	Somali	22	İktisat	Futbol
K16	Erkek	Somali	20	Havacılık Yönetimi	Vücut geliştirme / Futbol
K17	Erkek	Somali	21	Havacılık Yönetimi	Futbol
K18	Erkek	Ürdün	19	Havacılık Yönetimi	Futbol
K19	Kadın	Suriye	21	Muhasebe	Zumba
K20	Kadın	Suriye	22	Lojistik Yönetimi	-
K21	Kadın	Irak	21	Hemşirelik	-
K22	Kadın	Irak	20	Hemşirelik	Voleybol
K23	Kadın	Somali	22	Hemşirelik	Fitness/Zumba/Futbol
K24	Erkek	Suriye	20	Sağlık Yönetimi	Vücut geliştirme
K25	Kadın	Suriye	19	Hemşirelik	Zumba
K26	Erkek	Suriye	21	Bilgisayar Mühendisliği	Masa tenisi/Futbol
K27	Erkek	Azerbaycan	20	Bilgisayar Mühendisliği	Vücut geliştirme
K28	Erkek	Mısır	20	Kimya	Futbol
K29	Erkek	Azerbaycan	20	Sağlık Yönetimi	Futbol/King Boks
K30	Kadın	Gine Bissau	24	Sivil Havacılık	Boks
K31	Erkek	Suudi Arabistan	21	Tıp	Futbol
K32	Kadın	Kazakistan	20	Sağlık Yönetimi	-
K33	Erkek	Suriye	23	Bilgisayar Mühendisliği	Futbol/Masa Tenisi/ Vücut geliştirme /Voleybol
K34	Erkek	Suriye	21	İnşaat Mühendisliği	Futbol
K35	Erkek	Suriye	24	Bilgisayar Mühendisliği	Futbol

Tema 1: Spora Katılım Düzeyi: Bariyerler ve Olanaklar

Bu tema kapsamındaki sorularla, öğrencilerin spora katılımlarının önündeki bariyerler ve olanakların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bazı katılımcıların amatör düzeyde, bireysel ya da takım sporlarındaki spor geçmişleri bulunmaktadır ve birden fazla spor branşında olmak üzere 29 katılımcı spora devam etmektedir. Sadece üniversite tesislerinde değil, Erzincan şehir merkezindeki özel spor salonlarında da spor yapan öğrenciler bulunmaktadır. Öğrencilerin spora katılım düzeylerinin yüksekliği literatürle uygunluk göstermektedir. Toker, Çankaya ve Doğan da (2003), araştırmalarında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelen Türk kökenli öğrenciler içinde boş zaman etkinliklerini spor yaparak değerlendiren öğrencilerin oranını %31.2 olarak tespit etmiştir. Kadın katılımcıların spor branşı tercihlerinde fitness, jimnastik, yürüyüş, zumba, erkek katılımcılarda futbol, masa tenisi, voleybol branşları öne çıkmıştır. Spor branşı tercihlerinin ise katılımcı sayısı ile orantılı olarak çeşitlilik göstermediği düşünülmektedir. Örneğin Allen ve diğerleri (2020), her ne kadar eğilimlerin dikkatle incelenmesi gerektiğini not düşmüş olsalar da, yaptıkları araştırmada Latin Amerika, Avrupa ve Afrika ülkelerinden gelen uluslararası öğrencilerin futbola diğer sporlardan daha fazla katıldıklarını, Asya ülkelerinden gelen uluslararası öğrencilerin ise en çok badminton, Güney Asyalıların en çok kriket sporuna katıldığını, Birleşik Krallık, Kanada ve Avustralya'dan gelen uluslararası öğrencilerin ise koşu, atletizm, basketbol, beyzbol/softbol ve golfa katıldığını, Orta Doğu ülkelerinden gelen öğrencilerin ise yüzme, tenis ve futbola daha fazla ilgi gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Moqaddam (2024) ise yabancı uyruklu öğrencilerinin üniversite ya da kaldığı yerlerdeki sportif faaliyetlere katılanların oranını %34.8, katılmayanların oranını %24 ve ara sıra katılanların oranını ise %40.3 olarak saptamıştır. Araştırmamızdaki katılımcıların çoğunun spor geçmişinin olması üniversiteye gelince de devam etme isteğine sebep olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu genel literatürle uyumludur. Griffiths, Moore ve Brunton (2020) tarafından Birleşik Krallık'ta üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında sosyo ekonomik düzeyleri

farklı olsa da bireylerin üniversite öncesinde spor ve fiziksel aktiviteye katılıp katılmamalarını üniversitede spora devam etmeleri bakımından etkili bulmuşlardır. Ayrıca EBYÜ’de bir stadyum dahil olmak üzere rekreasyon alanları mevcuttur. Bazı Avrupa üniversitelerinde olduğu gibi bu rekreasyon alanları ücretli değildir (Allen ve diğerleri, 2010). Öğrenciler için EBYÜ’de spor tesislerinin ücretsiz kullanıma sunulması başlı başına spora katılımı teşvik edici bir olasılık olarak düşünülmektedir.

Uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılımlarındaki bariyerlerden biri Türkçe dil becerilerindeki yetersizlik olarak edilmiştir. Kurumsal/resmi işleyişin, örneğin spor salonu kullanımındaki prosedürlerin bilgisine sahip ol(a)mamaları da yabancı dil becerilerindeki yetersizliğin yarattığı engelin devamı olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan diğer araştırmalarda da yeterli dil becerisine sahip olmayan öğrencilerin çeşitli sorunlar yaşadıklarını ancak Türkçe bilen ve ailesiyle yaşayan öğrencilerin sosyal kültürel uyum düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir (Akkaya Yaralı, Çilingir Azimli ve Levent Tuğ, 2018; Aydın Kartal ve diğerleri, 2018). Bu kapsamda kış sporlarını izlemeyi seven, bireysel olarak koşu sporu yapan bir kadın katılımcımız (K4) ülkesinde haftada üç gün yüzme sporuyla ilgilenirken Erzincan’da yüzme sporunu yapamadığını, üniversite spor tesislerini ise “spor arkadaşı bulamadığı için” kullan(a)madığını belirtmiştir. EBYÜ’de yerleşke içinde bir yüzme havuzu bulunmamaktadır. Ancak Erzincan’da Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından işletilen bir Olimpik Yüzme Havuzu mevcuttur (EGSB, 2024). Katılımcımız da Erzincan’da olimpik ölçülerde bir yüzme havuzu bulunduğunu duymuştur. Ama yeterli düzeyde Türkçe dil becerisine sahip olmadığı için tesisleri nasıl kullanacağına dair doğru bilgi sahibi olamamıştır:

Çünkü sınıf arkadaşlarım falan (*üniversite spor tesislerine*) gitmiyorlar bende bilmiyorum gitmedim. Spor arkadaşı bulmadığım için hiç gitmedim... Evet istedim ama utandım, gitmedim. Benim dilim çok (*yeterli değil*) ... Yurtta ... duydum havuz yüzme falan vardır. Sormadım. Sormak çok istedim...” (K4)

“Spor arkadaşı bulamamak” spora katılımı ve spor sosyalleşmesinde önemlidir. Moqaddam (2024), çoğunluğu 18-30 yaş arası ve öğrencilerden oluşan Türkiye’deki Afgan göçmenlerin spor katılımıyla ilgili araştırmasında, spor öncesi yakın arkadaşlık ilişkisi içerisindeki yabancı uyruklu öğrencilerin, arkadaşı olmayanlara göre sosyal-kültürel ve sportif etkinliklere yeterli düzeyde katıldıkları ve sosyal uyumlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Spora katılımı sosyalleşme için sosyalleşme aracı olan “akranlar/arkadaşlar”ın olumlu etkisi açıkça görülmektedir. Dört yıldır boks sporuyla ilgilenen bir erkek katılımcımız da (K27) spora katılımını kolaylaştıran bir neden olarak arkadaş çevresini işaret etmektedir:

...Arkadaşlarım sayesinde başladım onlar beni teşvik ettiler. Böyle güzel şeyler var gel bizimle bir kere, gittim çok hoşuma gitti. Sonra devamlı olarak gitmeye başladım. Bir süre sonra, üniversite sınavına hazırlanırken bıraktım, ara verdim. Daha sonra (*boks sporuna*) yeniden başladım (K27).

Spor tesislerini kullanım prosedürlerini, dil yetersizliğiyle de bağlantılı olarak bil(e)meyen bir katılımcımız Erzincan’a gelmeden önce basketbol, zumba ve yoga sporları yapmış ancak artık spor yapmayı bıraktığını belirterek, görüşme sırasında da saha araştırmacısından spor tesislerinin kullanımı hakkında bilgi vermesini istemiştir:

Arkadaşım ile konuştum, üniversitede spor salonu var dedi. Ücretsiz dedi. Ben çok şaşırıp, çünkü (*daha*) önce ben hiç duymadım, sadece arkadaşım bana söyledikten sonra öğrendim. Bende ... oraya gitmek istedim, sordum ne var orda, ne (hangi sporu) yapabilirim. Biz beraber gittik (...) (*Görevli*) başvuru, randevu lazım dedi (...) Kimliğim yok, daha hazır değil ama bir iki günde hazır olacak... Obes portal var ya ordan... Bende sandım o zaman ben (*spor salonuna*) gelemeceğim- gidemeyeceğim, izin vermeyecekler sandım ve bıraktım (K32).

Şehirdeki yüzme havuzundan haberdar olan bir başka katılımcı da “Var ama bilmiyorum yani gitmedim hiç... Pahalı diye biliyorum... Bir de yerini bilmiyorum yani uzak yani bizden (K22)” diyerek kullanamama nedenini açıkladı. Yeterli düzeyde Türkçe bilen bir katılımcı ise üniversite web sayfasından spor tesisleri kullanım koşullarını inceleyerek turnuvalar döneminde spor tesislerine gitmiştir:

Geçen sene gittim. Şey vardı fakülte takım(ı) (*bahar döneminde turnuvada fakültelerde kurulan takımlardan söz ediyor*) yapıyorlardı. Ben onlara (*katıldım*) yani. Birkaç (*voleybol*) maç(ı) oynadım. Takımlar arası (*voleybol*) maçlar(ı)na katıldım (K3).

Bu noktada uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılımındaki diğer bir olanak alanı üniversite tarafından gerçekleştirilen çeşitli etkinliklerin düzenlenmesinin olumlu bir katkısı olacağı düşünülmektedir.

Spora katılımın önünde görülen bir diğer bariyer öğrencilerin, akademik başarılarını arttırmak için spora ara verdiklerini belirtmiş olmalarıdır. Literatürde de benzer bir sonuç görülmektedir. Birleşik Krallık’taki üniversite öğrencilerinin de spora ve fiziksel aktiviteye katılımını engelleyen temel engeller arasında ortak olan akademik hayatın belirli taahhütleri nedeniyle zaman, maliyet ve güven eksikliği ile bazı üniversiteye özgü faktörlerin yer aldığı tespit edilmiştir (Griffiths ve diğerleri, 2020).

Genel olarak spora katılım sağlayamayan uluslararası üniversite öğrencilerinin gerekçeleri, yeterli düzeyde Türkçe bilmemenin getirdiği çekingenlik ve dil bariyeriyle ilişkili olarak tesisleri kullanım prosedürüne hakim olamamak olarak ortaya çıkmıştır.

Tema 2: Bireysel/Takım Sporlarına Katılım ve Sosyalleşme

Bu tema kapsamındaki sorularla, spora katılımın öğrencilerin yeni arkadaşlıklar kurmalarına neden olup olmadığı, kurulan arkadaşlıkların devamlılığı ile sporun sosyalleşmelerine ve dolayısıyla sosyal kültürel uyum süreçlerine etkisinin anlaşılması

hedeflenmektedir. Öğrencilerin yaklaşık %80'i spor ortamında yeni arkadaşlıklar kurduğunu ve sosyal bir çevre edindiklerini belirtmiş olmalarına rağmen düğüm noktası yine dil becerileri olmuştur (K27). Örneğin, bir katılımcı aynı dili konuştuğu köken ülkesinde spora katılımla sosyalleştiğini düşündüğünü ancak EBYÜ'de bu olanağı bulamadığını belirtirken (K11), üniversite spor tesislerini düzenli kullanarak haftada 4-5 defa spor yapan bir katılımcı (K23) dili yeterince bilmemekle ilgili yaşadığı problemlere vurgu yapmıştır:

(Spora katılımların sizi sosyalleştirdiğini düşünüyor musunuz?) Düşünüyorum ama biraz Türkiye'de zor oluyor yani çünkü Türkçem o kadar iyi değil, bir de ben utanıyorum yani ama bir arkadaşla tanıştım spor salonunda, çok iyi bir arkadaş, yani çok iyiyiz şimdi (...) Ben genelde çok konuşan biriyim yani böyle sohbet etmek çok severim ama biraz *(Türkçe konuşmaktan)* utanıyorum yani dilden *(dil yetersizliğinden)* dolayı (K23).

Köken ülkesinde yüzme ve voleybol sporu yapan, Türkçe yeterliliği olan bir diğer katılımcı zaman sınırlılığı nedeniyle bu sporları bıraktığını aktarmıştır. Ancak üniversitede organize edilen voleybol maçlarına katıldığını ve bu katılım aracılığıyla edindiği yeni arkadaşlıkların devamlılığını vurgulamıştır:

Okulda voleybol maçları yapıyoruz... Evet yani boş zamanımız olduğunda gruplara falan yazılıyoruz, kim oynamak istiyorsa geliyor yani... Tanışıyoruz... Yani normalde hani dediğim gibi, en çok okulda voleybol oynuyoruz, daha büyük sınıflarla oynuyoruz normalde onlarla tanıştığımız için... Bazen ödevlerde falan sıkıntı çekiyoruz, onlara soruyoruz falan öyle *(voleybol/spor sosyalleşmeyi)* olumlu etkiliyor (K22).

Bir katılımcımız (K10) sporun sosyal bir ortam yarattığını, spor yaptığı mekanlarda daha çok arkadaş edinebildiğini belirtirken, spora çeşitli düzeylerde, farklı branşlarda katılan ve üniversite spor tesislerini kullanan öğrencilerin ortak tespiti yerli öğrencilerle tanışma, yakınlaşma ve yeni bir sosyal çevre edinebilme olarak belirtilmiştir:

Evet evet. Mesela burada spora gittiğimde baya arkadaşla samimi olduk, konuşuyoruz. Şu anda bile konuşuyoruz. Çok *(konuda)* bana yardımcı oldular... Futbol oynarken aynen tanışıyoruz mesela... Irak, Afgan, Suriyeli sonra Rus... Türklerle de baya zaten tanıştık. Farklı ülkelerden de baya kişiyle tanıştık yani (K6).

Zaten benim en fazla arkadaşlarım fitness arkadaşlarım... Şimdi mesela ben iki yıldan beri spor yapıyorum ya, onlar mesela, yeni gelenler bilmediği hareketleri filan benim mesela vücudumu gördüğü zaman bana, 'bu hareket nasıl yapılır?' diye 'Sen ne zamandan beri spor yapıyorsun?' filan böyle biz muhabbet oluyor, başlıyor (K24).

Benim çokook mesela şimdi benim arkadaşlarım var Afganlı arkadaşlar, İranlı var, Azerbaycanlılar var ya da Afrika ülkeleri var. *(Spor aracılığıyla)* Türklerle tanıştım ama Türkiye zaten. En çok onlarla *(Türklerle)* zaten oynuyoruz (K17).

Katılımcımızın aktardıkları Delaney ve Madigan (2015,105-106) tarafından da yorumlandığı biçimiyle spor aracılığıyla sosyalleşmenin önemli bir parçası olan futbol oynamaya başlaması ve beraberinde ev sahibi ülkedeki arkadaşlarının da olumlu etkisinde bir spor katılımcısı ve aynı zamanda grubun bir üyesi olarak takım arkadaşlığının sağlanmasıdır. Joncheray, Level ve Richard'a göre (2016) sporun kendi alanında da bir sosyalleşme söz konusudur ki; spor aktivitesinin, tüm üyeler için ortak olan düşünme, yapma, konuşma vb. biçimlerini özümsemesine ve bunların bütünleşmesini sağlamasına olanak tanıyan sürecin bir ifadesidir. Bayrak ve Yıldırım'da (2019) araştırmalarındaki bulgulara göre dili kullanma anlamında çekingen davranmayarak spora katılımı olan öğrenciler sosyalleşme ve uyum konusunda daha olumlu performans göstermişlerdir. Genel olarak literatürde spor, sosyalleşme ve sosyal kültürel uyum odaklı tüm araştırmaların ortak noktası da aralarındaki ilişkinin pozitif olduğunu göstererek tüm katılımcılarımız da doğrulanmaktadır (Çankaya ve Tozlu, 2021; Çağış, 2022; Doğan ve Tunçkol, 2023; Esentaş, vd. 2020; Moqaddam, 2024; Osmanoğlu ve Uzun, 2022; Özçetin, 2013). Diğer taraftan katılımcımızın (K15) aktardıkları da spor sosyalleşmesinin birlikte maç izlemeyi de kapsadığını göstermektedir (Allen ve diğerleri, 2010; Melnick ve Wann, 2011)

Yani ...spor yapıyoruz, yeni arkadaşlarım var Türk. Türkiye'de onlar-biz beraber maç oynuyoruz, Erzincan'da şu an her hafta sonu. Eğer boş yer varsa, boş günlerde. Bizim üniversite bir stadyum var bazen orada oynuyoruz, bazen çarşıda oynuyoruz. Yani arkadaşlarla tanışıyorum bu yüzden. Bazen yurttan tanıştığım bazen spora tanıştığım arkadaşlarım var. Bazen de bizim yurttan aşağıda bir televizyon var, orada beraber maçlar da izliyoruz (K15).

Az sayıda katılımcı ise takım sporlarına zaten kendi arkadaş çevresiyle katıldıklarını dolayısıyla yeni arkadaşlar edinmediklerini ancak karşı takımla tanışabildiklerini belirttiler (K2, K35). Bu noktada yine "sosyalleşme aracı" olarak spor arkadaşları görülmektedir. "Bire bir" yapılan sporlarda da sosyalleşme söz konusu olmadığı belirtilmiştir (K28). Ayrıca spora katılımda homojenliğin sosyalleşme ve bütünleşme olanağı yaratmaması da dikkat değer bir bulgu olarak düşünülmektedir. Örneğin Suriye kökenli bir öğrenci Hatay'da futbol takımında iki yıl oynadığını belirtirken Türklerle kaynaşmadığını çünkü zaten takımın hep Suriye kökenlilerden oluştuğunu belirtmiştir (K34).

Dil yeterliliğiyle bağlantılı olarak bazen de spor salonlarında yapılan bireysel sporlarda iletişim kurmaya ve sosyalleşme elverişli olabilmektedir (K24). Ancak bazı ön olumsuz deneyimler katılımcıların diğer insanlarla aralarına bilinçli bir "mesafe" koyarak sosyalleşmeme "tercihleri" ile de sonuçlanabilmektedir. Bu konuda Türkiye'de spor ve fiziksel aktiviteler gibi boş zaman etkinliklerinden, sosyalleşme çevresinden dışlandıklarını, ten renklerinden dolayı küçümseyici söylemlere maruz kaldıklarını

dile getiren katılımcımız bilinçli olarak sosyalleş(e)mediğini aktarmıştır. Her ne kadar bu deneyim kampüs içinde ve Erzincan’da yaşanmamış olsa da ön olumsuz deneyimin sosyalleşmeme tercihin bir nedeni olması bakımından dikkat değer bulunmuştur:

Aynen soru sormak çok kötü bir şey değil... İnsanlar senden ... ülken hakkında bir şey öğrensin... Ama bazı soruları çok kötü... Mesela ... Bir insan sana bakıyor, merhaba falan demeden önce diyecek ki “Nerelisin?” Deyeceğim “Somali”... Eee (*Karşısındaki kişinin Somali’yi bilmemesini kastediyor*)... Sonra Afrika diyorum yani bazıları Somali’yi bilmediği için... “Afrika? Afrika bir ülke mi?” diye soranlar var. Ondan dolayı sormuyorum bir kere “Afrika su var mı? Hayır, su yok!” diyorum böyle yani (*Gülümsüyor*) O kadar soruları sevmediğim için ondan dolayı. (*Ülkeneye karşı böyle ifadeleri duyunca sizde konuşmak istemiyorsunuz?*) Aynen bir kere coğrafya eğitimleri olmadığı için... Bir kere düşünüyorum yani “Afrika bir ülke mi?” diyenler “Su var mı?” ...o sorular sorulmaz, bir de soruyorlar... Ondan dolayı bazı ilk yıllardan cevap veriyordum ama sonra vermiyorum, bakıyorum, geçiyorum yani (K12).

Literatürde sosyalleşme çift iki yönlü ve yaşam boyu devam eden bir süreç olarak aynı zamanda insanların, içinde yaşadıkları çeşitli topluluk ve kültürlerde, güvenli ve uyumlu bir şekilde bir arada var olmanın yanı sıra kendi refahlarını da korumaya duydukları ihtiyaçların karşılandığı bir süreci de ifade etmektedir (Grusec ve Hastings, 2007). Dolayısıyla yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülkedeki olumsuz deneyimleri, spor alanında da iletişimi kapatmaktadır. Bu noktada sadece yabancı uyruklu öğrencilerinin değil ev sahibi ülkenin öğrencilerinin de karşılarındaki bireylerin ülkeleri ve kültürleri hakkında asgari düzeyde bilgi sahibi olmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılımları ve sosyalleşme süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesinin hedeflendiği araştırmamızda, dokuz farklı ülkeden 35 uluslararası öğrencinin katılımıyla elde edilen verilerin analizinde iki ana temaya ulaşılmıştır. Birincisi uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılımındaki engeller ve bariyerlerdir. İkincisi ise bireysel/takım sporlarına katılım ve sosyalleşme. Bauman’ın (2010, 44-45) ifade ettiği gibi, “kişilerin davranışında artık yeni beceriler ile yeni bilgiler isteyen radikal bir yeniden yapılanmayı gerekli kılan” bir alan ya da “dış sosyal koşulların değişimi” yeni bir sosyalleşme alanı içine girmek demektir. Uluslararası üniversite öğrencileri de tıpkı göçmenler gibi ev sahibi ülkelerde hem gündelik hem akademik yaşamda yeni bir sosyalleşme alanında bulunmaktadır. Bu sosyalleşme alanında sürecin kolaylaştırıcılarından biri olarak ele aldığımız spor da bireylere sağlıklı bir beden ve zihnin yanı sıra, sosyal- kültürel uyum, sosyalleşme fırsatları ve pozitif düşünme gibi olumlu fırsatlar sunmaktadır. Olănescu’ya göre (2021, 24) spor üniversite öğrencilerini de bir araya getirerek topluluğa aidiyet duygusu oluşturan önemli bir güçtür. Spor tıpkı göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde olduğu gibi eğitim amaçlı göç eden uluslararası üniversite öğrencilerinin de akademik, sosyal-kültürel çevreye uyum sağlayarak sosyalleşmelerine, koşullu olarak katkı sağlayabilir. Katılımcılarımız için bu koşullardan en önemlisini Türkçe dil yeterliliği olarak vurgulanmaktadır. İkinci (yabancı) dil yetersizliğinin öğrencilerde iletişim kurmaya karşı çekingenlik yarattığı literatürde de görülebilir (Altun ve Murat, 2022). Araştırmamızda da uluslararası üniversite öğrencilerinin kendilerinin de farkında olduğu dil yetersizliği nedeniyle spora katılım prosedürlerini öğrenemedikleri bu konuda desteğe ihtiyaç duydukları açıktır. Dil yeterliliği ve spor arkadaşı olan öğrenciler ise spora katılım sağlamışlardır. Diğer taraftan dil yeterliliğiyle spora katılımın olması da sosyalleşme sonucuna ulaştırmamaktadır. Yani amatör bir spor kulübünde/takımında ya da bir fitness salonunda spor yapılması hızla diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurulması ve yeni bir çevreyi beraberinde getirmemektedir. Spor “alanı” içinde de yeni insanlarla tanışılması mümkündür ancak iletişimin devamlılığı ve güçlendirilmesiyle sosyalleşme gerçekleşmektedir. Bu nedenle spora katılım ve sosyalleşme basit bir neden- sonuç ilişkisiyle açıklanamamaktadır. Örneğin futbol insanları biraraya getirir ancak futbol sahasındaki oyun bitince sporla sosyalleşmesi de bitmektedir. Spor alanı dışında da devam etmelidir. Katılımcılarımızda sosyalleşme ilişkilerinin spor alanı dışındaki devamlılığına vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca başta arkadaşlar olmak üzere diğer sosyalleşme araçları (ajanları) bulunmaktadır (Grusec ve Hastings, 2007). Bireylerin spora katılımları ile sosyalleşme ilişkisinde göz ardı edilmemesi gereken bir diğer nokta spor geçmişidir (Dukic, McDonald ve Spaaij, 2017). Sporcu kimlikleri ile gittikleri ülkede spor branşlarını icra etmeye devam eden bireyler toplumsal yapıya daha kolay uyum sağlamaktadırlar (Doğan ve Tunçkol, 2023). Bu noktada katılımcıların büyük bir kısmının spor geçmişlerinin olması sebebiyle, sosyalleşme konusunda da olumlu bir tutum içinde ve istekli oldukları görülmektedir, ancak teşvik edilmeye ihtiyaç duydukları da açıktır. Bu kapsamdaki temel motivasyon üniversitenin düzenlediği tüm öğrencilerin katılımıyla gerçekleşen spor organizasyonlarıdır. Ayrıca literatürde de rehber/danışman desteğinin ve spor etkinliklerinin düzenlenmesinin öğrenciler üzerinde olumlu etki yarattığı bilinmektedir (Olănescu, 2021). Öte yandan günümüzde sosyalleşme kapsamında sosyal/kültürel uyum tek taraflı değildir ev sahibi toplum üyelerinin de adım atması önemlidir. Sosyalleşme bu bakımdan çift yönlü bir perspektifi kapsar ve yaşam boyu devam eder (Grusec ve Hastings, 2007). Dolayısıyla rehberlik/danışman desteği de çift yönlü olmalıdır.

Özet olarak, çalışmamızda uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılım sağladıkları, öğrencilerin spora katılımlarını kolaylaştıran nedenler arasında EBYÜ’de yeterli ve ücretsiz spor tesislerinin olması, sosyalleştirme araçlarının arkadaşlar olduğu, düzenlenen organizasyonların ise spora katılımı teşvik ettiği, spora katılımı zorlaştıran en temel nedenin ise Türkçe dil yetersizliği olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca akademik başarı için spor yapmaya ara verme, dil yetersizliğinden kaynaklı olarak spor tesisleri kullanım prosedürlerine hakim olamamak ve spor yapan arkadaş çevresinin olmaması da spora katılım önündeki diğer engeller olarak belirtilmiştir. Spora katılım sağlayabilen öğrencilerin sosyalleşme süreçlerini olumlu yönde etkilemesinin

koşullu olduğu yani spor “alanı” içinde yeni insanlarla tanışmaların mümkün olduğu ancak “spor alanı” dışında sosyal iletişimin devamlılığı ve güçlendirilmesinin dil yeterliliğiyle mümkün olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmamızın sonuçları uygulamaya dönük olarak yöneticiler için önerileri de beraberinde getirmektedir. Uluslararası üniversite öğrencilerine yönelik spor programlarının genişletilmesi, spora katılım için yeterli fırsatlara sahip olmayan öğrencilerin spor tesislerine erişimlerinin kolaylaştırılması ve daha sistematik rehberlik desteği sunulabilir. Ayrıca dönem başlarında üniversite kampüs alanı içerisindeki spor salonu ve tesis kullanımları ile ilgili düzenli tanıtımların birden fazla dilde yapılması ve spor turnuva sayılarının artırılması önerilmektedir. Yerel yönetimlerin de sporun sosyalleşme, entegrasyon, sosyal kültürel uyum içerikli çeşitli etkinlikleri belirli zaman aralıklarında düzenlemesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamız Türkçe literatürde uluslararası üniversite öğrencilerinin spora katılımları ve sosyalleşme ilişkisi başlığında yeterli düzeyde araştırma yapılmadığını göstermektedir. Bu kapsamda daha fazla araştırma yapılması ve bu araştırmalarda ihtiyaç duyulduğu zaman profesyonel tercüman desteği alınabilmesi için araştırmalara bütçe ayrılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Üniversitelerin de katılım odaklı projeler geliştirmeleriyle uluslararası üniversite öğrencilerinin ev sahibi ülkelerdeki yaşam deneyimlerinin de olumlu yönde etkilenmesi mümkün olabilir.

Kaynakça

- Adam, M. ve Ortar, N. (2021). Introduction. M. Adam ve N. Ortar (Ed.), *Becoming Urban Cyclists: From Socialization to Skills* içinde (ss. xviii-xxxvi). Chester: University of Chester Press.
- Akkaya Yaralı, A., Çilingir Azimli, G. ve Levent Tuğ, G. (2018). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ndeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Sorunları Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi Göç Özel Sayısı*, (2), 413-448.
- Allen, J. T., Drane, D. D., Byon, K. K. ve Mohn, R. S. (2010). Sport as a Vehicle for Socialization and Maintenance of Cultural Identity: International Students Attending American Universities. *Sport Management Review*, 13(4), 421-434. doi:10.1016/j.smr.2010.01.004
- Altun, B. ve Murat, M. (2022). Türk ve Yabancı Öğrencilerin Üniversiteye Uyum Süreçlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1921-1953.
- Aydın Kartal, Y., Işık, C. ve Yazıcı, S. (2018). Bir Kamu Üniversitesinde Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilerin Sosyal ve Akademik Uyumlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 49(1), 1-5.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*. A Yılmaz (Çev.). 7. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayrak, C. ve Yildirim, M. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Spora Dayalı Fiziksel Aktivitelere Katılımları ve Yaşam Kalitelerinin Akademik Başarı ve Sosyalleşme Üzerine Etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği. Hacettepe University Journal of Education*, 1-22.
- Brown, L. ve Holloway, I. (2008). The Adjustment Journey Of International Postgraduate Students at an English University: An Ethnographic Study. *Journal of Research in International Education*, 7(2), 232-249.
- Buser, M., Zwahlen, J. A., Schlesinger, T. ve Nagel, S. (2022). Social İntegration Of People With A Migration Background İn Swiss Sport Clubs: A Cross-Level Analysis. *International Review for the Sociology of Sport*, 57(4), 597-617.
- Chiu, W., Cho, H. ve Kim, S. (2023). The Role of Collegiate Sport Experience in Social Adjustment and Quality of College Life: Moderating Role of the School Year. *Asia Pacific Journal of Education*, 1-17.
- Corvino, C., D'Angelo, C. ve Gozzoli, C. (2023). Social Work and Social Inclusion In Sports-Based Programs: A Qualitative Study. *Journal of Social Work*, 23(6), 1099-1117.
- Çağış, P. (2022). Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Sosyal Uyumunda Spor Faktörünün İncelenmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çankaya, S. ve Tozlu, B., (2021). Zorunlu Göçmen Grupların Toplumsal ve Spor Aktivitelerinde Sosyal Uyum ve Çok Kültürlülük Algısı: Samsun İl Örneği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi* 12(3): 264–283.
- Delaney, T. ve Madigan, T. (2015). *The Sociology of Sports: An Introduction*. Jefferson, North Carolina: McFarland&Company, Inc., Publishers.
- Denzin, N.K. ve Lincoln Y.S. (2017). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. In: *Handbook of Qualitative Research*. 15th ed. London: Sage, pp. 31–76.
- Diallo, M.O. (2022). Türkiye Üniversitelerindeki Gineli Öğrenciler: Bütünleşme ve Uyumsuzluk Durumu. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Sosyoloji Bilim Dalı, Konya.
- Doğan, M. ve Tunçkol, M. (2023). Yabancı Öğrencilerin Sosyokültürel Uyumunun Spor Bağlamında İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 01(01), 35-44.
- Dukic D., McDonald B. ve Spaaij R. (2017). Being Able to Play: Experiences of Social Inclusion and Exclusion Within a Football Team of People Seeking Asylum. *Social Inclusion* 5(2): 101–110.

- EGSB. (2024). Tesisler. 7 Haziran 2024 tarihinde <https://erzincan.gsb.gov.tr/Sayfalar/1975/-1/iletisim> adresinden erişildi.
- Ehtiyar, R., Güzel, Ö. ve Rzazade, H. (2021). The Main Problem Areas of International University Students: A Qualitative Analysis on Azerbaijan Students. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 705-716.
- Erdoğan, E. ve Uyan Semerci, P. (2023). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Fichter, J. (2001). *Sosyoloji Nedir? N Çelebi (Çev.)*. 5. Baskı. Ankara: Attila Kitabevi.
- Filiz, Z. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşmesinde Spora Katılımın Değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 192-203.
- Griffiths, K., Moore, R., ve Brunton, J. (2020). Sport and Physical Activity Habits, Behaviours and Barriers to Participation in University Students: An Exploration by Socio-economic Group. *Sport, Education and Society*, 27(3), 332-346.
- Giddens, A. (2012) *Sosyoloji*. H. Özel (Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Grusec, JE. ve Hastings, PD. (2007). Introduction. Grusec JE and Hastings PD (ed.) *Handbook of Socialization: Theory and Research*. 2. Baskı. New York: The Guilford Press, ss. 1-9.
- Gökçer, N. (2017). Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Uyumları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(1), 98-108.
- Greendorfer, S. L. ve Lewko, J. H. (1978). Role of Family Members in Sport Socialization of Children. *Research Quarterly. American Alliance for Health, Physical Education and Recreation*, 49(2), 146-152.
- Hyams-Ssekasi, D., Mushibwe, C. P. ve Caldwell, E. F. (2014). International Education in the United Kingdom: The Challenges of the Golden Opportunity for Black-African Students. *Sage Open*, 4(4).
- IOM. (2024). What is Migration? Uluslararası Göç Organizasyonu Resmi Web Sitesi. 3 Haziran 2024 tarihinde <https://wmr-educatorstoolkit.iom.int/module-1-what-is-migration-resources> adresinden erişildi.
- İnce, M. ve Koçak, M. C. (2018). Social and Cultural Problems Of Foreign Students Who Study At Universities In Turkey. *Turkish Studies*, 3(10), 371-385.
- İstanbul Medipol Üniversitesi (2024) Spor Aracılığıyla Entegrasyon. <https://www.medipol.edu.tr/etkinlikler/spor-araciligiyla-entegrasyon> aracılığıyla erişildi.
- Joncheray H, Level M and Richard R (2016) Identity Socialization and Construction Within the French National Rugby Union Women's Team. *International Review for the Sociology of Sport* 51(2): 162-177.
- Kalaycı, H. ve Göç, E. (2023). Yükseköğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sorunlarına Sosyolojik Bir Bakış: Çankırı Örneği. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(34), 69-94.
- Kenyon, G. S. ve McPherson, B. D. (1974). An Approach to the Study of Sport Socialization. *International Review of Sport Sociology*, 9(1), 127-139.
- Kısa, N., Gün, F., Turabik, T. ve Neyişçi, N. (2023). Uluslararası Öğrencilerin Üniversiteye Uyum Süreçleri Bağlamında Okulu Bırakma Eğilimlerinin İncelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 6(1), 1-26.
- Küçükbaş Duman, F. (2020). Sporun Sosyal Bütünleşme Üzerine Etkisi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(4).
- Kümbetoğlu, B. (2012). Göç Araştırmalarında "Nasıl" Sorusu. S. G. İhlamur-Öner ve N. A. Ş. Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 49-85). İstanbul: İletişim.
- Makarova, E. ve Herzog, W. (2014). Sport as a means of immigrant youth integration: an empirical study of sports, intercultural relations, and immigrant youth integration in Switzerland. *Sportwiss* 44, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s12662-013-0321-9>
- Moqaddam, A. (2024). Türkiye'de Yaşayan Afgan Göçmenlerin Entegrasyonunda Boş Zamanın Rolü: Spor Örneği. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Melnick, M. J. ve Wann, D. L. (2011). An Examination of Sport Fandom in Australia: Socialization, Team Identification, and Fan Behavior. *International Review for the Sociology of Sport*, 46(4), 456-470.
- Newman, T. J., Okamoto, K., Kimiecik, C., Sohns, E., Burns, M. ve Magier, E. (2019). The Role of Social Workers in Sport: Shared Values, Interprofessional Collaborations, and Unique Contributions. *Journal of Sport Psychology in Action*, 10(3), 160-173.
- OECD. (2023). *Education at a Glance 2023 OECD Indicators*. Education at a Glance. OECD. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2023_e13bef63-en
- Osmanoğlu, H. ve Uzun, M. (2022). Sosyal Bütünleşme ve Spor: Suriyeli Mülteci Çocuklar Örneği. *International Journal Of EurasiaSocialSciences* 13(47): 135-151.

- Olănescu, M. (2021). Study On Sports Socialization Among University Students. *GYMNASIUM*, 22(1), 19-33.
- Özçetin, S. (2013). Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Özdiñç, Ö. (2005). Çukurova Üniversitesi Öğrencilerinin Sporum ve Spora Katılımın Sosyalleşmeyle İlişkisi Üzerine Görüşleri.*SPORMETRE Dergisi*, 77-84.
- Parsons, T. (1951). *The Social System*. (B. S. Turner, Ed.). Abingdon: Taylor and Francis.
- Sahin, A., Acar, G. ve Sahin, F. (2022). The Effect of University Students' Perceptions of Coronavirus Anxiety on Their Level of Socialization Through Sports. *Progress in Nutrition*, 24(1):1-10.
- Toker, F., Çankaya, C., ve Doğan, M. (2003). Uludağ Üniversitesinde Öğretim Gören Yabancı Uyruklu Türk Öğrencilerin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması.*Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 219-233.
- T. C. Resmi Gazete (1985). Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik. Yayımlanma Tarihi: 30.4.1985 Sayısı: 18740.
- Yamaguchi, Y. (1984). A Comparative Study of Adolescent Socialization into Sport: The Case of Japan and Canada. *International Review for the Sociology of Sport*, 19(1), 63-82.
- Yılmaz, G. ve Güçlü, N. (2021). Türkiye'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Görünümü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 11(1), 245- 256.
- Yükseköğretim Kurulu. (2024). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.
- YTB. (2023). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. "Uluslararası Öğrenci Hareketliliği". <https://www.ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketlilik> adresinden erişildi.
- Zhou, Y., Jindal-Snape, D., Topping, K. ve Todman, J. (2008). Theoretical Models of Culture Shock and Adaptation in International Students in Higher Education. *Studies in Higher Education*, 33(1), 63-75.

19 MAYIS JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

19 MAYIS SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ISSN: 2717-736X

Cilt 5 Sayı 3

DOI: 10.52835/19maysbd.1582285

Gönderim Tarihi

09.11.2024

Kabul Tarihi

27.11.2024

Joint Correspondence Analysis: A Case Study on Life Satisfaction in Türkiye

Bileşik Uygunluk Analizi: Türkiye'deki Yaşam Memnuniyeti Üzerine Bir Uygulama

Elif ÇOKER*

* Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, elif.coker@msgsu.edu.tr,
ORCID:0000-0003-2572-3654

Abstract

Correspondence analysis is used both as a numerical and mostly as a graphical analysis when the data set is expressed as tables that contain frequencies or counts. It enables researchers to comprehend and interpret the relationship between the variables included in a contingency table. Simple correspondence analysis explores the relationship between two variables in a contingency table. However, most practical situations involve more than two variables, for which multiple correspondence analysis is employed to investigate the relationships among them. Joint correspondence analysis is proposed as an improvement of the multiple correspondence analysis. The aim of this study is to analyze and interpret the data from the survey of life satisfaction in Türkiye through joint correspondence analysis and alternative multiple correspondence analysis.

Keywords: Joint correspondence analysis, Multiple correspondence analysis, Life satisfaction survey

Öz

Uygunluk analizi, veriler frekanslar ya da sayım verilerinin oluşturduğu tablolar biçiminde ifade edildiğinde hem sayısal hem de çoğunlukla grafiksel bir yöntem olarak kullanılır. Bu analiz, araştırmacıların çapraz tablodaki değişkenler arasındaki ilişkiyi anlama ve yorumlamasına olanak sağlar. Basit uygunluk analizi, çapraz tabloda yer alan iki değişken arasındaki ilişkiyi araştırır. Ancak uygulamalar, çoğunlukla ikiden fazla sayıda değişken içerir ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılmasında çoklu uygunluk analizi kullanılır. Bileşik uygunluk analizi, çoklu uygunluk analizinin geliştirilmiş bir biçimi olarak ileri sürülmüştür. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki yaşam memnuniyetini bileşik uygunluk analizi ve çeşitli çoklu uygunluk analizi yöntemlerini kullanarak incelemek ve yorumlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Bileşik uygunluk analizi, Çoklu uygunluk analizi, Yaşam memnuniyeti araştırması

Introduction

The aim of statistical research is often to try understand the relationships between the variables. In research including categorical data, the relationships among these variables are typically assessed using chi-square analysis. However, if the number of categories for row and column variables is large and their frequencies are insufficient, correspondence analysis is used to investigate these associations rather than chi-square analysis.

Correspondence analysis is a descriptive statistical technique that employs a geometric approach to represent a complicated categorical dataset in a comprehensible, low-dimensional (often two-dimensional) space. This method reveals the relationships between variables in the rows and columns of a very large-dimensional matrix while providing a visual representation of the raw data set.

Correspondence analysis resembles principal component analysis. The fundamental distinctions between both methodologies are that correspondence analysis is employed for categorical data, whereas principal component analysis is utilized for continuous data (Lebart et al., 1984). A further distinction between these methods is the approach by which the data matrix is partitioned. The principal component analysis decomposes the total variance, whereas the chi-square statistic is decomposed in correspondence analysis. In summary, correspondence analysis is based on mapping chi-square distances to Euclidean distances that are plotted in a graph as points. As the distance between these points decreases, the associated categories are interpreted as similar to each other. As the existence of a model is not necessary for the use of correspondence analysis, this method is often regarded as an exploratory data analysis technique (Greenacre, M. J., & Blasius, J., 2006).

Correspondence analysis is named in two different ways depending on the number of variables in the contingency table. The basic form of correspondence analysis, "Simple Correspondence Analysis", is employed when dealing with two variables. "Multiple Correspondence Analysis" (MCA) is utilized when dealing with more than two variables.

Multiple Correspondence Analysis

MCA, a generalization of simple correspondence analysis to multivariate form, analyzes the relationship between categories of variables in the presence of more than two categorical variables. There are two different approaches for this analysis. In the first approach, all data are encoded as indicator variables, and the analysis is conducted using the indicator matrix. The second strategy involves evaluating all two-way cross-tabulations between variables via the Burt matrix.

The rows of the indicator matrix (Z) contain units, whereas columns contain categories of variables. The elements of this matrix consist of 1s and 0s, where a unit belongs to the relevant category of the variable; it is encoded as 1, otherwise as 0. Hence, the number of 1s in a row of the indicator matrix displays the number of variables. Consequently, the number of rows in the indicator matrix is the total number of units, and the number of columns is the total number of categories of all variables (Rencher, 2002).

The primary goal of MCA is to determine how much of the total variance (total inertia) is explained by the dimensions. The total variance of an indicator matrix depends only on the number of variables and the number of relevant categories in these variables, not on the original raw data. In MCA, separate indicator variables are created for each variable's categories. Assuming that Q is the total number of variables; J_q , number of categories in a variable (where $q = 1, \dots, Q$), so the total number of categories in all variables J can be obtained as follows:

$$J = \sum_{q=1}^Q J_q \quad (1)$$

For Q number of variables, the Z matrix is formed by placing the submatrices side by side:

$$Z = [Z_1, Z_2, \dots, Z_q] \quad (2)$$

The total variance of the Z matrix is equal to the average of the variances of the submatrices and is calculated as follows:

$$\text{Variance}(Z) = \frac{1}{Q} \sum_{q=1}^Q \text{inertia}(Z_q) = \frac{1}{Q} \sum_{q=1}^Q (J_q - 1) = \frac{J - Q}{Q} \quad (3)$$

Since the dimension of the Z matrix is $J \times Q$, the average variance for each dimension is $1/Q$ (Greenacre, 1992). The $1/Q$ value serves as a threshold to determine which dimensions require adequate interpretation in MCA, analogous to the eigenvalue threshold of "1" employed in principal component analysis.

The Burt matrix is another alternative data structure utilized in MCA, constructed from all pairwise relationships among the variables. The Burt matrix, denoted as the C matrix, is directly derived from the Z indicator matrix. This matrix consists of a diagonal containing Q variables crossed with themselves, along with $Q(Q-1)/2$ cross tables formed by pairs of variables, arranged symmetrically above and below the diagonal. This matrix is a symmetric square matrix (Greenacre, 2010).

The C matrix is obtained by multiplying the Z matrix from the left by its transpose:

$$C = Z^T Z \quad (4)$$

In the case of two variables, the C matrix is defined as follows:

$$Z'Z = \begin{bmatrix} Z_1'Z_1 & Z_1'Z_2 \\ Z_2'Z_1 & Z_2'Z_2 \end{bmatrix} \quad (5)$$

This matrix is given below in case of Q number of variables:

$$C = \begin{bmatrix} Z_1'Z_1 & Z_1'Z_2 & \dots & Z_1'Z_Q \\ Z_2'Z_1 & Z_2'Z_2 & \dots & Z_2'Z_Q \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ Z_Q'Z_1 & Z_Q'Z_2 & \dots & Z_Q'Z_Q \end{bmatrix} \quad (6)$$

Joint Correspondence Analysis

While MCA can be considered as a form of principal components analysis, joint correspondence analysis (JCA) can be considered as a factor analysis method applied to categorical variables (Vermunt & Andreson, 2005).

The Burt matrix version of MCA clearly demonstrates that the main problem in the analysis is to visualize the entire matrix. Hence, in this matrix, the main focus is on the off-diagonal elements. This method avoids diagonal elements and concentrates solely on off-diagonal elements, boosting overall variation while presenting more comprehensible visuals on maps (Greenacre, 2017).

JCA can be performed in a five-step method:

- 1) Greenacre's weighted least squares method is applied to the C matrix to obtain the C^* matrix.

$$C^* = \{c_{ij}^*\} = c_{ij} \quad (7)$$

- 2) MCA is performed using this C^* matrix.
- 3) The \hat{C} matrix is formed by substituting the values estimated from the simple correspondence analysis with the original values in the diagonal. The following formula is used for this:

$$\hat{C} = \{\hat{n}_{ij}\} = nr_i r_j (1 + \sum_{s=1}^{S^*} \lambda_s a_{is} a_{js}) \quad (8)$$

In equation (8); a_{is} , is the ith row (or column) standard coordinates for the sth dimension; u_{i1} and u_{i2} , are the eigenvectors for the first two dimensions; r_i , is the row (or column) ratios; and λ_s is the basic variance.

- 4) Using equation (8), the main diagonal submatrices of C^* matrix are updated with the corresponding values in the \hat{C} matrix.
- 5) Step 2 to step 4 is repeated until convergence is achieved.

Application: Türkiye Life Satisfaction Survey

This section of the study aims to apply JCA and various alternative MCA methods to data from the "Türkiye's Life Satisfaction Survey" performed by the Turkish Statistical Institute (TSI) in 2016. The purpose is to reveal, evaluate, and comprehend the overall profile of the data.

The "Life Satisfaction Survey" (LSS) was initially conducted in Türkiye in 2003 as part of the "Household Budget Survey" and then became an independent study in 2004. Provincial utilization of LSS commenced in 2013 (Beşel et al., 2015). TSI defines the objective of LSS as "to measure the individual's overall perception of happiness, social values, general satisfaction in fundamental living domains, and satisfaction with public services, as well as to track the fluctuations in these satisfaction levels over time."

Since ancient times, people have addressed happiness and life satisfaction in various dimensions throughout the world and continue to do so today. The concept of happiness has been put forward in various aspects over the years, from the subjective appreciation of individuals with their material or spiritual values to having values that will gain the appreciation of society, to their combinations in various proportions, to the satisfaction with the way of life they lead (TÜİK, 2016). However, today's approach to happiness has evolved to focus on whether an individual feels happy or not, and this definition has gained significant importance.

The primary objective of the study is to assess the levels of satisfaction and happiness individuals experience in LSS. This study covers Turkish citizens and foreign nationals aged 18 and over living in households within the borders of the Republic of Türkiye. The survey excluded institutional populations, such as university dorms, nursing homes, jails, detention facilities, reformatories, orphanages, and military units or barracks.

The LSS, performed in 2016, involves 8,981 participants. Since there are a large number of variables in LSS, seven variables associated with happiness and satisfaction are included in the scope of this study, as detailed follows: The “gender” variable is encoded as female and male; the “age” variable is defined as four categories: 18-29, 30-49, 50-64, and 65 and above. There are five categories in the "happiness—How happy are you when you think about your life as a whole?" variable: very happy, happy, moderate, unhappy, very unhappy. These categories are grouped under three categories: “happy, moderate, and unhappy. For the “next year—How do you think your life will be in general next year?” variable, it is expressed under four categories: improve, same, worse, and no idea. Regarding the variable “future comparison—When you think about the next five years, how do you estimate your situation will be in general?”, there are four categories in total: improve, same, regress, and no idea. For the "hope—Are you hopeful about your own future?" variable, there are four categories: very hopeful, hopeful, not hopeful, not hopeful at all. These categories are grouped into two categories: hopeful and hopeless. There are six categories for the variable “what happy—What makes you happiest in life?” encompasses six categories: power, work, love, success, health, and money. This variable is combined into four categories: career, health, love, and money.

The frequency table for all variables used in the analyses conducted in the study is given in Table 1:

Table 1. Frequency table of variables used in the analysis

Variables	Categories	Frequencies (%)	Variables	Categories	Frequencies (%)
Gender	Male	4035 (% 45)	Future Comparison	Improve	3640 (41%)
	Woman	4946 (% 55)		Same	2865 (32%)
Age	18-29	1879 (% 21)		Regress	1467 (16%)
	30-49	3731 (% 41)		No idea	1009 (11%)
	50-64	2146 (% 24)	Hope	Hopeful	6831 (76%)
	65+	1225 (14%)		Hopeless	2150 (24%)
Happiness	Happy	5491 (61%)	What Makes You Happy	Career	766 (8%)
	Moderate	2592 (29%)		Health	6549 (73%)
	Unhappy	898 (10%)		Love	1321 (15%)
Next Year	Improve	3669 (41%)		Money	345 (%4)
	Same	3552 (39%)			
	Worse	875 (10%)			
	No idea	885 (10%)			

Application of Multiple Correspondence Analysis

All applications carried out within the study are carried out using the ca (Nenadic & Greenacre, 2007) and FactoMineR (Lê, Josse & Husson, 2008) packages in the R program (R Core Team, 2021). Three variations of MCA applications of LSS are carried out with the indicator matrix, Burt matrix and adjusted Burt matrix.

Multiple Correspondence Analysis with Indicator Matrix

The map obtained as a result of the MCA applied using the indicator matrix are given below:

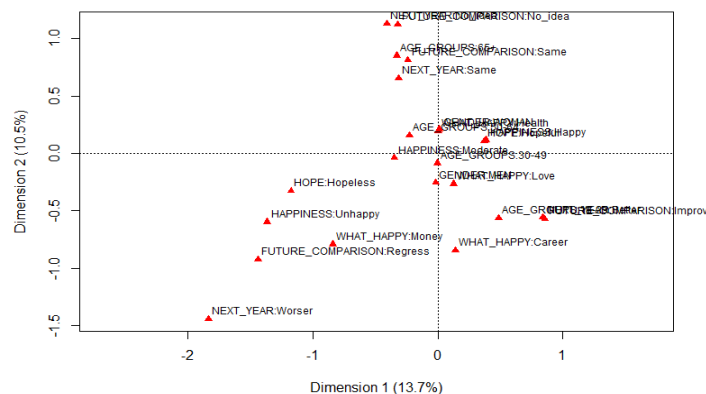

Figure 1. MCA map (indicator matrix based)

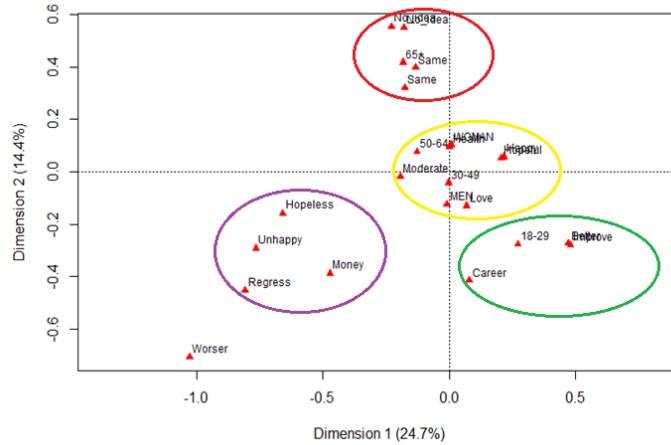

Figure 4. Modified MCA map (Burt matrix based)

The profiles depicted in Figure 4 are identical with Figure 2. The only distinction between the indicator matrix and the Burt matrix approaches is the explanation rate. The explanation rate increases from 24% to 39% in the Burt matrix results.

Multiple Correspondence Analysis with Adjusted Burt Matrix

The adjusted Burt matrix explains the Burt matrix together with Greenacre adjusted total variance values. Therefore, a higher explanation rate is expected when MCA is performed with an adjusted Burt matrix. The maps generated by the application of MCA using the updated Burt matrix for the LSS data are presented below:

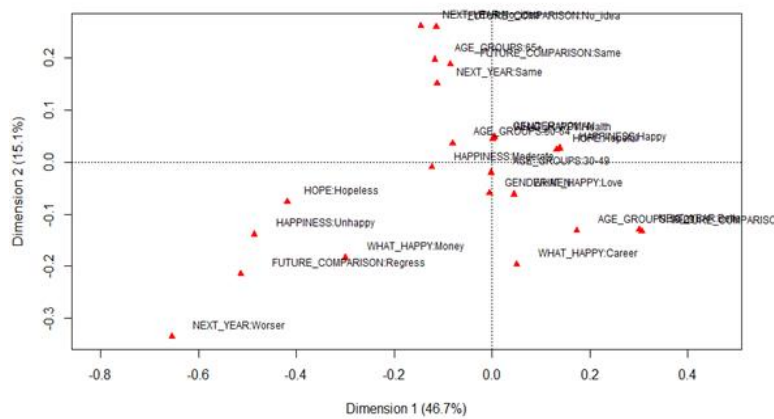

Figure 5. MCA map (Adjusted Burt matrix based)

Figure 5 reveals that 62% of the variation can be explained by the first two dimensions in the MCA implemented using an adjusted Burt matrix. Figure 6 below presents the map with the variable names excluded, retaining just the relevant categories of the variables from Figure 5.

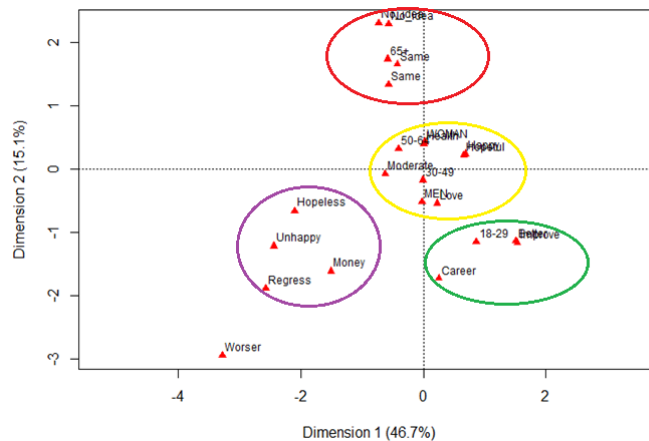

Figure 6. Modified MCA map (Adjusted Burt matrix based)

Examining Figure 6 reveals that the remarks expressed in Figures 2 and 4 are also applicable here.

Application of Joint Correspondence Analysis

The map of the JCA is obtained as follows:

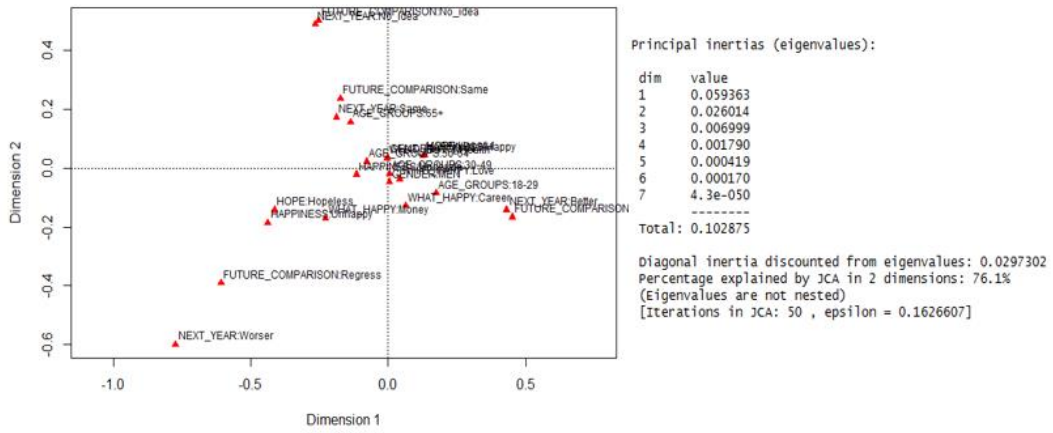

Figure 7. JCA map

Analysis of Figure 7 indicates that the first two dimensions account for 76% of the variation when JCA is utilized. The revised map, Figure 8, which presents the map with the variable names removed and only the relevant categories included, is shown below:

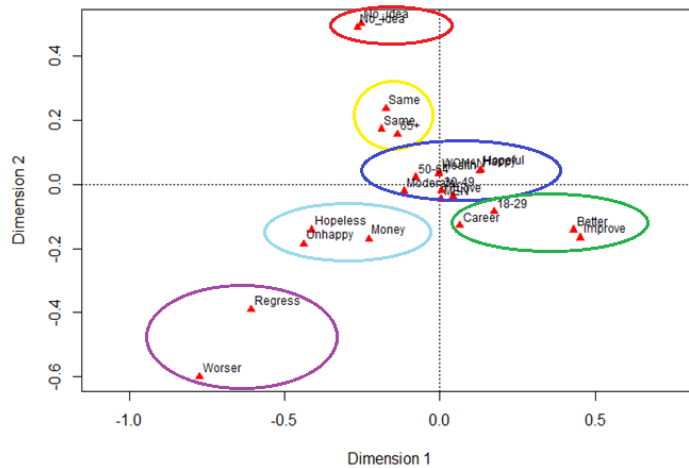

Figure 8. The final JCA map

If Figure 8 is evaluated, it is understood that the groupings obtained in the MCA are generally the same here, but only two points stand out. According to the map in Figure 8, the individuals categorized in a single group by all variations of MCA were divided into two distinct groups: those who expressed uncertainty regarding their life circumstances in the upcoming year and in five years, and those aged over 65 who anticipated that their life situation would remain unchanged both in the next and five-year time line. A remarkable observation is that those who are hopeless and claim that their primary source of happiness is wealth create a distinct group, while those who anticipate a decline in their quality of life over the next year and in five years represent another unique group.

The table below presents the explanation rates obtained from the comparison of the four distinct methodologies.

Table 2. Explanation Rates Obtained from the Methods Used in the Analysis

Method	Explanation Ratio
MCA with Indicator Matrix	24%
MCA with Burt Matrix	39%
MCA with Adjusted Burt Matrix	62%
JCA	76%

Table 2 indicates that the JCA possesses the maximum explanatory power, as theoretically anticipated. This scenario reaffirms the primary rationale for employing JCA via the LSS data.

Discussion and Conclusion

This study applied various correspondence analysis techniques, including MCA with indicator, the Burt and adjusted Burt matrices, as well as JCA, to Türkiye's 2016 Life Satisfaction Survey (LSS). These methods aimed to explore the relationships among categorical variables related to life satisfaction, happiness, and demographic characteristics. The findings provide valuable insights into both the data and the efficacy of the analytical methodologies.

The research illustrates that MCA and JCA proficiently capture and represent relationships among categorical variables, making them especially appropriate for survey data such as the LSS. Three principal observations arose from the analyses. The initial section relates to demographic and psychological patterns. Younger individuals (18-29 years old) typically expressed contentment and hopefulness towards career fulfillment and maintained a positive outlook on their future. Individuals aged 65 and older were more inclined to express stability or uncertainty about their future, constituting a separate cohort. The prioritization of material wealth as a source of happiness significantly correlated with hopelessness.

The next section concerns the efficacy of the analytical techniques. The MCA utilizing the adjusted Burt matrix accounted for 62% of the variation, whereas the JCA attained the best explanatory power at 76%. JCA provided a more sophisticated categorization of persons than MCA. For instance, it categorized older persons into those expecting stable conditions and those indicating doubt regarding their future. This nuanced difference illustrates JCA's capability to handle complex interactions among variables effectively.

The final section addresses the small influence of gender. Across all methodologies, gender exhibited minimal impact, closely correlating with the axes, indicating it had a limited function in influencing respondents' judgments of happiness and contentment.

This study highlights the effectiveness of JCA as a powerful exploratory instrument for examining categorical survey data. Its enhanced explanatory capacity relative to MCA makes it especially beneficial for determining complex relationships and classifications. Within the framework of Türkiye's LSS, JCA indicated complex insights into life satisfaction patterns, including the unique profiles of individuals categorized by age, happiness, and sources of hope or dissatisfaction.

Incorporating longitudinal data or broadening the variables could enhance the analysis in future studies and offer a more dynamic picture of patterns in life satisfaction across time.

This study illustrates the methodological improvements of JCA offers a significant interpretation of life satisfaction in Türkiye, therefore contributing to academic literature and informing policymaking aimed at enhancing social well-being.

References

- Beşel, F., Yardımcıoğlu, F., Gürdal, T. (2015). Yaşam Memnuniyeti Araştırması Kapsamında Çalışma Hayatının Analizi: 2003-2014 Dönemi, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 16. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Özel Sayısı.
- Clausen, S –E. (1998). Applied Correspondence Analysis-An Introduction, Sage Publication, London.
- Fisher, R. A. (1940). The precision of discriminant functions. *Annals of Eugenics*, 10, 422-429.
- Greenacre, M. (2017). Correspondence Analysis in Practice, Third Edition, CRC Press.
- Greenacre M. (2010). Biplots in Practice, Fundacion BBVA, Spain.
- Greenacre, M. J., & Blasius, J. (2006). Multiple correspondence analysis and related methods. Chapman & Hall/CRC.
- Greenacre, M. (1992). Correspondence Analysis in Practice, Chapman & Hall/CRC Press, New York.
- Guttman, L. (1941). The quantification of a class of attributes: A theory and method of scale construction. In P. Horst (with collaboration of P. Wallin & L. Guttman) (Ed.), *The prediction of personal adjustment*, 319-348, New York: Social Science Research Council.
- Hirschfield H.O. (1935). A connection between correlation and contingency. *Proc Camb Phil Soc*. 1935; 31:520–4.
- Kaptan, Y. (2010). Sağlık sektöründe kalite iyileştirmesi ve istatistiksel yöntemlerle incelenmesi, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lê S., Josse, J. & Husson, F. (2008). "FactoMineR: A Package for Multivariate Analysis." *Journal of Statistical Software*, 25(1), 1–18.
- Lebart, L., Morineau, A. & Warwick, K. (1984). *Multivariate Descriptive Statistical Analysis*. Chichester, UK: Wiley.
- Nenadic, O. & Greenacre, M. (2007). "Correspondence Analysis in R, with two- and three-dimensional graphics: The ca package." *Journal of Statistical Software*, 20(3), 1-13.
- R Core Team, (2021). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.

- Rencher A.C. (2002). *Methods of Multivariate Analysis*, A John Wiley & Sons, Inc., Canada.
- Suner, A., Çelikoğlu, C.C. (2008). Uygunluk Analizinin Benzer Çok Değişkenli Analiz Yöntemleri İle Karşılaştırılması, *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya*, 1: 9-15.
- Suner, A. (2007). *Application of a population based study of correspondence analysis in choosing a health institution*, PhD Thesis, Dokuz Eylül Üniversitesi Graduate School of Natural and Applied Sciences, İzmir.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2016). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- Vermunt J.K. and Anderson C.J. (2005). *Joint Correspondence Analysis (JCA) by Maximum Likelihood*, Department of Methodology and Statistics, Tilburg University, The Netherlands.